VI
Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 13 ИЮЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 83 (7741). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Сунженски района дояркашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхле лелаераш ба XX партсъезда цIерагIча колхозе болх беш болча З. Хаджаева, К. Хаджаева, Я. Мелькаева, З. Тесаева, З. Сигаури, А. Амриева, А. Арсаева, П. Ферзаули.

Къаьстта хьинаре къахьегаш я № 1 йолча шурий-товарни ферма коллектив. Карарча шера планагIа дIачуяла езар 680 тонн йолаш, хьалхарча ялх бетта по дIачуеннай 419 тонн шура, е 62 процент. Ферма болхлоша тIехдика болх белга хьахьокхаш да ер масал: соахка цу юкъа хинначул тIкъо тонн гаргга дукхагIа шура ехкай цар паччахьалкхенга.

Укх деношка юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара йоаккха шура шийтта килограммал тIех я. Шу доладелча гIоне цхьан Iаттагара из яьккхай 1645 килограмм! Районе меттел республике а дикагIчарех цхьа хьокхам лархIа йиш я цох.

Сево аьттув беннаб ферма болхлошта цу толамга кхача? Эггара хьалха из да хьайбай рацион нийса вIаштIехьъяккхар. Iул тоадара гIулакхаш лерттIа леладар. къахьегамчара наьха безам совбаккхара тIаерзаьь мероприятеш, чакхъяхар, зооветеринарни болх тоабар.

Деша дай бац

Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша карарча шера хьалхарча ялх бетта планагIа 3750 тонн шура йохка езаш бар. ХIаьта тIанйца социалистически декхараш кхы а лакхагIа дар.

ХIанз шеко йоаццаш ала йиш я геттара ледара лел укхазара гIулакхаш аьнна. Чакхъяьннача шин кварталагIа колхозо паччахьалкхенна дIачуеннар ерригга а 1590 тонн шура мара яц, е 42,6 процент.

КIеззига дикагIа хьал да № 2 йолча шурий-товарни ферме. Цун болхлоша 47,5 процент кхоачашъяьй план. Геттара тIехьайисай № 3 йолча МТФ коллектив. ПланагIа йохка йоагIар эзар тонн йолаш, цар ехкар цох кхоалагIа дакъа мара яц. МалагIа тароаш оарцагIъяьха, малагIча наькъана шоай декхараш кхоачашде уж лаьрхIа ба кхетаде хала да.

Цецвоаккхаш да цхьаькха: соахка укх хана хиннача боарамга а дIакхача мегадац колхоза хьайбаш леладерашта. ТIаккха мича даха деза гIулакх тоаде низ кхоачаргба тха яхаш боахама кулгалхоша денна дош?

Шу доладелча гIоне хIара Iаттагара яькхар 1061 килограмм мара яц. Районе эггара лохагIбола хьокхам ба из.

Ала йиш яц колхозе йоккха опыт йола хьайбаш леладераш бац аьнна. ТIехдика къахьегаш ба укхаза доярках А. Савина, А. Маркова, Н. Земцева, А. Мцуольгова, кхыбараш. Районерча доярчашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттарашца болаш хьабоагIа уж. Долче, пар болам хьаллаца беза колхозерча берригача хьайбаш леладераша.

СИХДЕННАД КIИ-МАРСА БАЛХАШ

Беркате гектараш

РЕПОРТАЖ

Гаьннара IажагIча форда тIа гIолла лелача кемашта тара я СаьмуIашка юрта къулбаседа оагIорахьа ка бола ялат чуэцаш йоахка «Самашкинский» совхоза комбайнаш. Хьагуш цхьайтта я уж.

Кха йистте гаьнашта кIал вагончик латт. КIи-марса балхашта кулгалдара вIаштIехьъяьккха штаб я цу чу. Укхаза ба совхоза директор Байдуев Iийса, партийни организаце секретарь Ермолаев Мовли. профкома председатель Сулаев Мохьмад. Гаьна йоацаш латт цIи лотаелча из йоаяра йола. «техпомощь» яха машинаш, чу шийла хий дола бешка.

Берригача комбайнерий, кхай тIара ялат дIакхухьаш болча шоферий тайпан цIераш тIаязъяь график йоалл вагончика хьалтеха. Цу тIа даьча йоазоно хьахьокх, ялат чуэцаш дIадахача ворхI дийнахьа балха нормаш кхоачаш ца еш цхьа саг виса воацилга. ХIаьта къаьстта лакха хьокхамаш да комбайнерий Хангиреев Султанеи Салдаев Сайд-Iаьлеи. Кхычарца нийсдича шозза хIана дац, аьнна, дукхагIа ялат чуийцад царех хIаране.

— Тамашъе езаш хIама дац из, — йоах М. Ермолаева. — ХIана аьлча, «Дон-1500» яха комбайнаш я цар лелаераш, хIаьта вокхар яраш — «Ниваш», «Дон-1500» яхачарел шозза кIезигагIа ба цар низ. ХIаьта Хангиреев Султанали Салдаев Сайд-Iаьлали дикагIа ца бой, вогIа болх бац Юсупов Рашида, Хамидов Хьасана, Шамаев Хьасана. Шоферашта юкъе белгалбаха боагIа Дуриев Iарби, Узуев Iийса, Мусаев Адам.

ДIахо оаха даьча хаттарашта жоп луш I. Байдуева аьлар:

— Йиъ бIаь гектар кIа а долаш ка бола ялат 1500 гектара тIа да тха. Цул совгIа, ги даккхара дIайийна рапс а я. Бийсан болх беш чуэц оах из. ХIаьта дийнахьа — ка бола ялат. Укх мукха кхай тIа йоахкараш. шоана гучча тайпара. «Ниваш» я. «Дон-1500» яхараш кIа хьокхаш йоахк. Раьза да тхо хьувкъама а. ХIара гектара тIара ка бола ялат юкъера лаьрхIача 25 центнер доал. план 22 центнер йолаш. хIаьта рапса ги лийрхIар 10 центнер долаш — 12 центнер.

Ялат мел цIена чуэц хьажара кхай тIа довл тхо. Ах бIаь метр совгIа никъ бича арданза кхай тIа уллаш цхьа ка корабанзар тхона. Боарамга хьежжа 8—10 сантиметрал лакхагIа яц мукх хьакхачул тIехьагIа юхейиса юхьигаш.

Чах кепаш еш ши пресс-подборщик я.

— Хьайбаш леладара лостам болаш я тха совхоз. Цудухьа оаха мел кхею юртбоахама культураш керттерча даькъе доакъар даккхара кхееш я. — йоах I. Байдуева. — ХIаьта мукха ча хьайбаша геттара дика дуаш доакъар да. Цудухьа ца талхаш дукхагIа латтаргдолаш, цунах пачкаш яра боккха теркам тIабохийт оаха. Бакъда, цу тайпара дерригга хьагулде вIаштIехьдалац прессподборщикаш кIезига йоландаь. Цудухьа цхьа дакъа ча вIашкатехе аргIаш а дийя дIаоттаду оаха.

ДIахо дийцача гучадаьлар, Iилманхошта тIеххьарча хана карагIдаьнначун ларда тIа хьаяь чах, баьцах пачкаш ю йиъ агрегат цу боахаме йолга. Цар дика фуд аьлча, хьалха санна аьшка саьргаца а доацаш, полихлорвиниловн тIиргаца ехк цар пачкаш. Из бахьан долаш, ча дуаш аьшка саьрго хьайбана чов ярах кхерам бац хIанз. Цунца цхьана, каст-каста йох уж. ХIаьта тоаяра запасной оатхал лаха хала а хул.

— Къаьстта сиха йох пачка тIиргаца дIаехкаш йола устройстваш. — йоах I. Байдуева. — Прессподборщикаш г. Фрунзе хьаю. Кхыметтел цига баха а хилар тха боахамера викалаш. Цар а гIулакх хиланзар. ХIана аьлча, хIара агрегата запасной а йоацаш цхьацца мара еш яц пачкаш ехкаш йола устройстваш. Из нийса а дац. ХIаьта а цу тайпарча агрегатех шиъ болх беш хиларах а доккхал ду оаха. Дийнахьа юкъера лаьрхIача 600—700 пачка хьаю цар. ХIаьта хIаране дозал — 20—25 килограмм.

Тхо къамаьл деш латташ, цхьан комбайна тIара цIе байракхалг лостайир. Цунна сихха «техпомощь» яха машина тIаяхар. Пхийттех минот яьлча юхаера из.

Шийга даьча хаттара жоп луш комбайний а машинай а технически хьалах бехктокхаме, ехача уж тоае декхарийла йолча звенона кулгалдеча Амаров Iаддал-Халима аьлар:

— Кхай юкъе мичара бенаб ховш доацача кхерах хьокхаденнача, ялата баьцовгIаш хьокхаш долча урса пергаш кагъяьяр. Из хувца дийзар. Дика да запасной уж а эша кхы тайпа а оатхалаш оаха хьалхе Iалашъяь. Еха техника сихха тоае аьттув лу-кх хIанз цу гIулакхо.

Ча дIадаьккха мукъадаьнна кха аха йолаелар трактораш шийтта сахьат доаллаш. Ка бола ялат чуийцачул тIехьагIа 400 гектара тIа силоса. мошача доакъара хьажкIаш дIае лаьрхIа ба совхозе. Из болх хIанзле 90 гектара тIа баьб.

— Сихбеннаб мукъадаьнна кхаш дIадуш боахка механизатораш. — йоах М. Ермолаева. — ХIанз каст-каста делхача догIаша лаьтта Iоаяьча тIоалала боарам лохабалалехьа дер даь даккха гIерташ, кхаш бийсан а оах механизатораша, са тессача дIаде а доладу.

Делкъа ха хьатIакхаьчача кIи-марса кампане дакъалоацарашта кхача бахьаш машина ера.

— Мах боацаш дийнахьа кхозза шура а лу оаха хIанз укхаза къахьегаш боахкарашта, — дувц М. Сулаева. — Наьха балхацара материальни безам совбаккхара, масала, комбайнерашта цар аьрдача ялата хIара бункерах 50 кепиг ахча лу. Болх чакхбаьлча нормаш кхоачашъяьрашта мах боацаш кхо бIаь килограмм ялат. цхьацца тонн ча лургдолаш да.

Совхоза хьатта... Цу чу дIачувоаллача, «Хьа мел кхедаьр — лораде!» аьнна доккхийча алапашца яздаь лозунг доал хьалтеха.

— Цу тIа беш бола тIахьехам кхоачашбара фу ду оаш? — аьнна оаха даьча хаттара жоп луш, цига тхох кхийттача совхоза керттерча агронома Шамшаев Нохьас аьлар:

— Хьалха хинна кхоачамбоацараш кхы нийслургдоацаш. цхьацца хувцамаш даьд оаха.

Лоацца аьлча, тхо цу боахаме хиннача дийнахьа моллагIча моттиге хоалуш дар, «Хьа мел кхедаьр — лораде!» яха тIахьехам кхоачашбара наха боккха теркам тIабохийталга. Иштта из ца дича йоалаш а яц совхоза коллектив. ХIана аьлча укх шера шоай производствана шоаш финансировани ергйолаш. хозрасчетагIа болх беш я из.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТАШ ТIА: «Самашкинский» совхоза ка бола ялат чуэцача яьржача яхье хьалхалаттачарех вола комбайнер Шамаев Хьасан; цу боахаме мукх хьокхаш йоалла агрегат.

СССР Лакхехьарча Совета СОЦАМ

ЙИЛЛА ХА А ЙОЛАШ, БОКЪОНЦА ЭСКАРЕ ГIУЛАКХ ДЕШ БОЛЧА НАХАХ КЪАЬСТ-КЪАЬСТА КАТЕГОРЕШ ЭСКАРЕ ГIУЛАКХ ДЕЧАРА МУКЪАЯЛИЙТАРАХ

СССР Лакхехьарча Совета **соцам бу:** 1986 — 1988 шерашка СССР Герзашцарча Низашка тIа а хьийха пограничий, чурча, машиннаькъа эскарашка йилла ха а йолаш бокъонца гIулакх деш бола лакхехьарча дешара заведенешка дийнахьа (очно) дешаш хинна студенташ дIахо дешара эскаре гIулакх дечара 1989 шера августе-сентябре мукъабовлийта.

Белгалбаьхача эскаре гIулакх дечарна, цар цига гIулакх деш яьккха ха, бокъонца эскаре гIулакх дар санна дIалархIа.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель

М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль, 1989 шу 11 июль.

РЕСПУБЛИКА МВД КОЛЛЕГЕ ЗАСЕДАНИ

Укх шера 10-ча июле Грозне хилар Нохч-ГIалгIай АССР МВД коллеге шеръяьйола заседани. Цига итогаш йир республика чурча гIулакхий органаша ах шера баьча балха, бокъонаш лорагла тоадара тIадерзадаь дIахо йодача хана де дезаш долча гIулакхех дийцар.

Коллеге заседане дакъалаца хьийхабар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета бехктокхаме болхлой, чурча гIулакхий министерства, милице городской а районни а отделеней кулгалду болхлой, политболхлой, юххьанцарча партийни организацей секретараш.

ВIашагIкхетаре дакъа лоацаш бар парте Нохч-ГIалгIай обкома секретарь В. А. Алехин, СССР-а МВД госавтоинспекце паччахьалкхен управлене начальник милице инарал-майор Б. А. Корячовцев.

Гулбеннараштa хьалхашка къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Халкъа боахаме, Iилман, культура, халкъа образоване, унахцIено лораяра даькъе, паччахьалкхен учрежденешкеи общественни организацешкеи хьинареи дукхача шерашкеи хьаьнала къахьегарах 1989 шера 23-ча июне арадаьннача указагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Къахьегама ветеран» яха медаль еннай республика болхлойи гIулакхерча наьхеи йоккхача группана, цу даькъе районашка гIолла: Ачхой-Мартановски — 6, Грозненски — 120, Гудермесски — 44, Малгобекски — 18, Наурски — 49, Урус-Мартановски — 20, Шалински — 41, Шелковски — 43, Октябрьски — 36, Ленински — 309, Старопромысловски — 148.

1989 шера 27 июне арадаьннача УказагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо дукха бераш долча ноаношта, цу даькъе районашка гIолла: Ачхой-Мартановски — 31, Веденски — 19, Грозненски — 56, Гудермесски — 42, Малгобекски — 40, Надтеречни — 12, Назрановски — 57, Наурски — 18, Ножай-Юртовски — 105, Советски — 28, Сунженски — 20, Урус-Мартановски — 89, Шалински — 83, Шелковски — 22, Октябрьски — 21, Заводской — 11.

ДИКА ХЬУВКЪАМ

Цхьайтта сахьат даьнна ха я. Сунженски района «Победа» яхача колхозе ва со. Цига сона нийсвелар колхоза председатела заместитель Дзортов Салман. Айса дена гIулакх аз дIадийцача Салмана аьлар:

— Ка бола ялат чуэцара балхаш сихен дикен чакхдахара низаш кхо ца деш укх деношка тIатеIIа къахьегаш ба тха механизатораш. 1332 гектара тIа ба оаха дIабийна мукх. ХIанз из чуийца баьнна хила безаш ба. Нагахьа санна, хьо раьза вале кхашка дIагIоргда вай — аьнна, кабинетера ара даьлар тхо.

Эггара хьалха тха бIарг тIаотт, массехк бIаь гектар хила а мегаш, мукх аьрда даьннача доккхача кхайна. БIаргагу мугIарех латта йоккха чан токхораш. Шоаш йистебаьлча кхычахьа дIабахабар комбайнераш. Тхоай «УАЗ» яха машина юха а сацийта, хьож тхо цу кхай тIа цар баьча балхага. ЦIена хьекхабар мукх. Шортта доакъар даргдолчча тайпара геттара лоха хьокхаш аьрдабар из. № 1 йолча бригадера механизатораш хиннабар уж.

Шин даькъа бекъа а бенна, шоай комбайнашца массехк гектар хула кха чу а дерзадаь мукх оардаш боахкар В. Макшакова, В. Выродова кулгалдеча звеношкара механизатораш. АргIанарча гон тIа кхоач цхьа комбайн. Из леххаш ва Н. Динник. Дукха ха я цо механизатор волаш къахьега. Хьувкъам чуэца болабеннача цхьан кIира 169 тонн ялат аьрдад цо.

— Ханнахьа венав хьо тхо долча, — йоах цо сога, вела а къежаш, хIанз мара дIадоладеннадац тхо укх кхай тIара мукх хьакха. ПланагIа 22 центнер яккха езаш да тхо. Бакъда, хIанз оаха йоаккхар 30 центнер я.

Оаха къамаьл деча юкъа шин комбайнаца хьатIавоагIа, йизза бункер а йолаш, В. Михайлов. Укхаза латтача шофера Х. Евлоева машина чу Iочуйоассаю цо из. Етта машина дIаяхачул тIехьагIа Iо а ваьле ший агрегата регулировка е эттар из.

— ПайданегIа хургдар — цкъа хьалхагIа комбайна механизмаш вIашагIйохкалехьа ер хьаеш бола конструктораш тхоца дагабовларе, хIанз санна дийнахьа шозза-кхозза комбайна кIал вувла везаргвацар — йоах В. Михайлова, — цкъаза хьо кIал ваьлча а хIама хилац. Ехача оатхала когаметта дIаоттае а хилац. Из бахьан долаш къахьегама денош дов, механизаторий балхах дог а экхх.

Мотора обороташ а енна дIайолайолийт Михайлова ший комбайн. Цунна тIехьа дукха гаьна йоацаш урагIа йоагIа вокх механизаторий яраш а.

...Геттара йIайха я тахан ара. Цхьа саг вац Iийне Iохайна вагIаш. Бригадни подряд юкъе а йоалаяь укх шера шоаш хьалкхедаь ялат сихбенна чуэцаш боахк № 2 йолча бригадера механизатораш. Укхаза бригадир ва В. Теслович. ВорхI дийнахьа берригга мукх чуийца а баьикха, хIанз кIа ардара шоай низаш тIадерзадаьд цар.

Со Грознера аравоалача хана сецца догIа дийлхадар. Бакъда, укх Алханчуртски аренашка догIа дийлхадацар. Хаоттамо духьале яьяле а минеральни удобренехи гербицидехи мамогга пайда а эцаш, агротехнически бокъонаша дIа мадеххара дерригга балхаш чакхдахарах аьттув баьннаб ялат дика хьувкъаде.

— Пхе-ялх дийнахьа чуийца даргда кIа а, — йоах Тесловича. — Хаоттам дика латтарах балхаш тхона хеттача тайпара дика дIадолх тха.

ХIаьта укхаза а хьувкъам чуэцаш йоахк В. Лазарева, В. Губина, А. Котельникова, кхыбарий а комбайнаш.

Комбайнаша аьрда ялат стане хьатIакхухь колхоза грузовикашцеи тракторашцеи. Цхьа минот комбайнерашка ца йоаяйташ болх бу шоферашеи трактористашеи. Царех ба шофераш Х. Евлоев, И. Мириев, З. Бузуртанов, трактористаш А. Пошотип, А. Селезнев.

Мукъадаьнна кхаш цу сахьате аха доладу. ДIаюв мошача доакъара лаьрхIа культураш. Иштта цхьан комплексагIа чакхдоах укхаза балхаш.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ОАРЦ ДАЛА!

«ЯЬССА КХЕСТ ХЬАЙРА»

КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленуме дийцар юртбоахама продукци чакхйоахача предприятешка дукха кхоачамбоацараш хиларах. Цу даькъе чIоагIа эргалонаш ца йича, гIулакх диналгахьа дерзаргхиларга даха дог дац. Цхьабакъда, хIанзарчоа вай республикерча из лостам болча дуккхача предприятешка кегар боалл. Керттерча даькъе из дувзаденна да царна бийдал лоаттае декхарийла йолча колхозашеи совхозашеи шоай декхараш дизза кхоачашдеш ца хиларца. Цу тайпарча цхьан адресах дувцаш я ер материал.

Хозача метте улл Нестеровски консервни завод. Цо арахеца продукци тайп-тайпара я: берхIалла ехна нарсаш, томаташ, кабачкаш, компоташ, комсий хий, сомий сокаш, иштта кхыяраш.

ДIадахача шера дика толамаш даьхад завода коллективо. Планах 5 миллиони 100 эзари йолаш, 5 миллиони 423 эзари условни банка консерваш арахийцай цо.

Барттайна я завода коллектив, укхаза болх беш ба дуккхача къамех бола нах. Царна юкъе белгалбаьннарех ба Циздоева Лида, Рашидов Абдул, Борчашвили Малика, Стефаншин Богдан, Фаргиева Марем, Чакиева Тамара, Редкин Михаил, Борчашвили Рашид, кхыбараш. ХIара болхлочо дика кхоачашду завода хьалхашка латта декхараш, безам ба цар экономи лакхъе, кхетац ба уж перестройках баргболча пайдах. 1988 шера план 40 эзар сом долаш, баь пайда 44 эзар сом хилар. ХIанз ах шера хинна пайда 13 эзар сом ба. Арахеца езаш хиннараш 2 миллион условни банка йолча, 2 миллиони 50 эзар банка арахийцай.

«Сунжа» яхача АПО-на чуйоагIа завод. 1989 шера оттаяьча разнарядках Орджоникидзе, ЦIеча Эскара цIерагIа, «Восход», «Путь к коммунизму» яха колхозаш декхарийла я завода эша бийдал хилийта. Цхьабакъда, цар тесса дитад из гIулакх, духьале ю бийдал яц тхога яхаш. Из ца хилар бахьан долаш, завод халача хьале эттай, хIаьта АПО кулгалхоша шоай безам бар де йоах. Цу колхозаша 230 тонн томаташ яла езача, укх шера цхьа тонн а еннаяц.

Iуйрийна ший кабинете вар завода директор Оздоев Борис. Дог деха волаш, аьлар цо: «Мецъенна бертий санна лел тхо бийдал лохаш, хIанзле Ачхой-Мартанеи Сунженскии районашка го баькха воагIа со. Бийдал ца хилар бахьан долаш, хеца йиш йолчул 25 процент кIезигагIа продукци арахец оаха, цхьайола станокаш сеца латт».

Соахка бийдал лургъя аьнна договораш даьча «Бамутский», Орджоникидзе цIерагIча. «Урожайный» совхозаша 230 тонн нарсаш яла езача метте, еннараш 75 тонн мара яцар, томаташ кхозза кIезигагIа елар. Иштта мара шоай декхараш кхоачашдеш яц совхозаш, цудухьа хала да завода болхлошта.

Дукха ха яц Алхароев Хамарза заводе керттера инженер вола. Цецвала везаш дар цо дийцар, хIана аьлча, Агроснабереи АПО-реи эша хIамаш хьалац завода, дийхача, яздича хIама хилац. Укх тIеххьарча хана, инженера ший ахчах ийяьй болташ, вентилаш, хлорка, кабель, электротовараш, кхыйола хIамаш а. Цехе шоай низаца ремонт еча хана, АПО-с турбаш, кабель, арматура, кхыйола эша хIамаш еннаяц завода. ХIаьта а дог ца экхкаш, ший болх дIахьош ва инженер.

ДIадахача шерашка «Путь к коммунизму» яхача колхозе хинна баьцадаарий бригадаш ерригача республике цIихеза яр. Из гIулакх хIанз укхаза долаш дац. бригадаш дIаяьхай. Мел атта хургдар завода юхке уллача колхозе баьцадаараш кхедоре: дIададар кIезигагIа а хулаш, пайда дукхагIа хургбар. ХIанз колхозера 65 гектар лаьтта дIа а ийпа; арендах нарсаши томаташи кхееш воалл Гишкаев Мухьмад. Къахьегама тIера саг ва из. Цо дош деннад заводага ший продукци йохка. Цунах завода хьашташ кхоачашхургдац, долче, кIоаргга уйла е езаш да этта гIулакх.

Хьалхарча мутIарашка латташ я консервнии фабрикатнии цехаш. Цига кулгалхой ба Цечоев Султангири, Умарова Iайшат. ХIара бетта шоай план 120 — 130 процент кхоачашъю цехаша. Хьаде хIама доацаш бита йиш яц цу а кхыча а цехий болхлой.

Белгалдаккха деза, гаьна а ца доаккхаш, новкъостал эшилга. Цу гIулакхага хьажа езар «Сунжа» яха АПО я. ШоллагIча ах шера план, хала дале а, кхоачашъе лерхIаш я завода коллектив, цхьабакъда, завода ший ханнахьа новкъостал де деза лакхе латтача организацеша.

Т. ХАШИЕВ.

ВАЙ—ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

КЪАМАШТА ДЕЗАР—БАРТ-ЦХЬОАГӀО

Къулбаседа-Кавказа машиннаькъа чуйоагӀа Грознենски отделени вай республикерча йоккхагӀйолча организацех цаӀ я. Дукххача къамий викалех латт цун коллектив. ТӀаккха мишта лел укхаза къахьегамхошта интернациональни кхетам балара болх? Цох а цунца дувзаденнача кхыдолча дешаех а лаьца дувцаш укх деношка «герга истол» хилар машиннаькъа отделене. Къамаьла юкъе даьнна лаьцар партбюро секретара А. Дулина, хина Ӏалашо яреи санитарно-технически хьалийн отдела начальника Г. Мамиева, наькъа тӀахьожам лоаттабеча отдела болхлочо Г. Мкртычева, отделене керттерча инженера А. Романова, МСС инженера Т. Батыжевас, вагонни депо начальника С. Мухаджиева, ПЧ слесара Л. Полищука, вагонни депо газоэлектросварщика А. Головатюка.

Таронаш дукха я

А. ДУЛИН. Интернациональни кхетам балара болх тӀехдика бара эррига таронаш йолаш да тхо. Кхоачам болаш да мотт сона дукхьал ер масал: отделенена чуйоагӀа дукха а подразделенеш тайп-тайпарча моттигашка я, цар коллективашка къахьегаш ба иттех къамий викалаш. Къулбаседа - Кавказа болата магистралах хьалха доттагӀлен никъ, аьнна, цӀи йоаккхаш хиннай. ХӀанз а хувцаденнадац из маӀан. Поезда тӀа хайна никъ баьчо тешал дергда цунна. Станцегара станцега кхачале хувцалу цу моттигашка дахача къамий цӀераш. Каспегара Дона бердашка водаш гу хьона Дагестана, Нохч-ГӀалгӀай, Къулбаседа-ХӀирий, Черсий-Балкхарой республикаш, Ставрополье, Ростовски областа городаши юрташи, хьахоз тайп-тайпара метташ. БӀаьшерашка баьхаб укхаза нах ирази бален бекъаш, бераш хьалкхедеш, ялат дӀадувш, шоай Даьймехкал хьамсарагӀа хӀама ца хеташ. Из я-кх интернациональни кхетам балара эггара йоккхагӀйола таро.

Отделене коллективо пайда эц цох. ЦӀаккха дӀахадац машиннаькъа тӀарча кхьйолча отделенешца оаха лоаттаду бувзамаш. Опыт дӀа-хьа эцара, социалистически яхьа договораш чӀоагӀдара, культурни спортивнии гӀулакхаш шердара тӀадерзадаь да уж. Из беррига болх беча хьалхле лелаераш коммунисташи комсомольцаши ба.

ХӀьта а нийса хургдац интернациональни кхетам балара балха эррига оагӀонаш чулаца тха аьттув боал аьлча. Цох лаьца новкъосташа дувцаргда мотт сона.

Во тӀакхаьчараш цхьаь битабац

Г. МКРТЫЧЕВ. Майрра ала йиш я, са дерригa вахар машиннаькъаца дувзаденна да, аьнна. Укхаза къахьегаш хиннаб са дай а. Иштта ала деза, са вахар Нохч-ГӀалгӀай республикаца а Грознеца а айхха бувзам болаш хилара. Со даим доккхалдеш хиннав грознеец, аьнна, сайх цӀи яькхача. Йоккхий революционни, тӀема, къахьегама традицеш йолаш мажийн вай даха город. Цул совгӀа, интернациональни а я из. Нохчашцен гӀалгӀашцен цхьана укхаза бах эрсий, украинцаш, эрмалой, жуггий, Дагестана къамий викалаш, кхыбараш.

Машиннаькъа тӀа болх беча сага дика хоалу мишта беттaлу мехка пха. Масала, дӀадаха шу чакхдоалаш Арменe мохк аьга доккха хатар хиннача деношка вӀалла ца совцаш дӀаухар цигахьа составаш. ГӀишлош хьалъю техника, гӀишлон материалаш, нах баха вагонаш, кхача, медицински оборудовании молхаши — массагӀа дар уж чов хиннача республикана миллионаш болча наха кхахьийта совгӀаташ. Со се къамах эрмало ва. Цудухьа уж дерригa гӀулакхаш сайна деш санна баркал яхаш деттalора са дог.

ЦӀаккха йиццургьяц цу хана хинна къахьегама вахташ, митингаш, собранеш. Даар, дувхар, берий ловзорагш чуйола посылкаш кийчйора наха шоай лоӀамагӀа. Дийнахьа болх бaь дaькха алапи дӀахьожадир новкъостала фонде отделене коллективо. Из болам хьаллаьцар вагонни а локомотивни а депой, наькъа тӀарча дукхача станцей болхлоша. Юстарвала гӀерташ, эрмалой къаман гӀайгӀа ца кхоачаш цхьаккха а вацар.

ХӀьта а со цецвоаккхаш дар цхьаькха: иззал боккха бала тӀакхаьча болламе, националистически (кхыдола дош корадагӀац сона) гӀулакхаш совцанзар Ереване, республика цхьайолча городашкен юрташкен, къаьстта Степанокерте. Хьахозаш дар човнаш хиннача наьха узамаш, доккха таьзет латтар вай беррагача мехка. Цу юкъе гӀолла хьалхьувш бар нигат цӀена доацараш. Дукхьал цу цхьан масало хьахоькхар уж къамал хьашташ дагакхоабаш боацилга. Дале а, шоаш санна къонахий ца хеташ, даьръеннача човнаш тӀа тух тувсар цар. Эггара новкъагӀдар фу дар аьлча, из дар уж нийрча гӀулакхаш эрмалой халкъ бахьан долаш леладу, яхаш цар дийца хьбараш.

Халкъа эшац цӀур, довнаш цӀий. Экстремистех хьадаьнна «беркат» дар Сумгаите хинна хатар. Фу бехк бар берий, кхалнаьха, бокхийча наьха? Царна эггара доккхагӀдола зе мадаьлари цох. Сога хьттача, махулла сихагӀа соцае еза мехка тайп-тайпарча мӀигашка кхестаеш йолча национализма хьайра, ахьийта йиш яц цунга советски наьха доттагӀал, вошал.

Цатоамаш дӀадаха деза

Г. МАМИЕВ. Бакъда, Ӏа яхар, Грант Аршакович. ДоттагӀали вошали вай обществана карагӀдаьнначох эггара лоархӀамегӀдар да. ВӀарт санна лораде деза из, дега цӀена боацача наха бе ца кхоачийташ. Со се къамах хӀире ва. ДукхагӀдола са вахара шераш Къулбаседа-Кавказа машиннаькъа тайп-тайпарча отделенешка болх беш, ХӀирапикахьа воацаш дӀадахад. ХӀьта а чӀоагӀа раьза хургвац со, ше ваь моттиг йицъяь лелаш ва из, аьнна, сайх бехк баьннхача.

Каст-каста хоз сона хӀинраштен гӀалгӀаштен юкъе цхьацца цатоамаш да, яхаш. Сай вахаре уж вийна вац со. Масала, са да Наьсаре бахача гӀалгӀашца доттагӀал леладеш вар. ХӀара аьхкий цига хулар со, моттигерча кӀаьнкашца ловзаш. Цу хана Ӏомабир аз гӀалгӀай мотт а. ХӀанз а шаьра дагадоагӀа сона зӀамигa волаш хеза гӀалгӀай къаман фаьлгаш, кицаш, ховлеш-довзалаш, наьрт-эрстхоех дола дувцараш. Царех цхьадараш хӀиринчарех дукха эргаш дацар. Цо а тешал дора мел гарга ба Кавказе дахача къамий халкъа кхоллам.

Кхелета вар со гӀалгӀай мехках боахача хана. Сталин а Берий а керте лаьттача гӀозаро баь тийшаболх бар из.

БӀаьш шераш да дика лоалахой санна гӀалгӀайн хӀирийи баха. ДӀа-хьа гаргалонаш ю цар. Дукха масалаш доаладе йиш йолаш ва со гӀалгӀаша хӀирий мехкарий кхувларах. Цу тайпарча цхьан моттигах дувцаргда аз. Машиннаькъа отделенена чуйоагӀача домоуправлене паспортистка йолаш болх беш я хӀирий кхалсаг Тумгоева Светлана. Из ше Дур-Дур яхача юртара хьаьнна я. Итт шу хьалха шийн вахар гӀалгӀай зӀамигача сагаца хеттар цо. ХӀанз кхо бер а кхедеш, бахаш ба уж шиъ. ХӀьта ТумгоевгӀарна шоай нус езаш хиларах вӀалла дувца а дезац мотт сона.

Из мара деций... Са сай йоӀ, медицински институт яьккхачул тӀехьагӀа, Назране болх беш хиннай. ХӀанз аспирантуре яха кийчо еш я из. Эггара дӀайхагӀдола деша оал цо — шийца уллув къахьегаш хиннача гӀалгӀай лорех. Алал, тӀаккха са фу дов хила деза гӀалгӀашца, къона къаваллалца дуккхал дикадар мара царгахьара дайна ца хилча.

ХӀанз а дагалатт сона массехк шу хьалха Орджоникидзе хинна событеш. Цу хана гласность яцар, цудухьа ше мадарра городе этта хьал довзанзар наха. ХӀьта а, ала деза, ца эшаш даь хӀама дар из. Укхаза а бехке хиннараш экстремисташ бар.

А. ДУЛИН. Гласностах къаьстта ала лов сона. Тахан каст-каста хаза йиш я укх тайпара къамаьлаш: хьалха, перестройка дӀайолаялале, хӀанз санна дукха нийрча гӀулакхаш хилацар, яхаш. Бокъонца дола сурт ца довзачар дувца хабараш да уж. Бакъдар лечкъадора халкъах, духхьал лозунгаш хьалха а тетташ.

Майра никъ ба парте лаьцар — дувлийта гӀалаташ къайла ца кхахьар, таханара хьал ше долчча тайпара дувцар. Цудухьа базар тӀа дувцача къамаьлашкара а доацаш, прессера дайзар вайна Казахстане, Сумгаите, Тбилисе, Ферганси областе хинна хатараш.

Бакъда, хӀанз а демократе хьалашка даха Ӏемадац вай. Митингаш яьй, аьнна, продукци дикагӀа хургьяц, кхашкара чуэца ялат тӀакхетаргдац, наькъаш тоалургдац. Ӏалам дерзаргдац. ТӀатеӀӀа болх бе беза, беркатага бода никъ лахара, правовой паччахьалкхе хьаьра тӀехьа.

Социальни дешай—терко

С. МУХАДЖИЕВ. Дисциплиней порядоки хила еза хӀара къахьегама коллективе, хӀара балха моттиге. Къайле яц, укх тӀеххьарча хана цу даькъе дукха ледарлонаш нийсъялийтай вай, цунга хьежжа наьха бехктокхам лаьгӀ а балийтаб. Из иштта хилара масал доаладергда аз. Статистико яхачох, шийттлагӀча пятилетка шерашка 52 эзар моттиг йола школаш хьалъе езаш бар республика гӀишлонхой. ХӀанзалца хьалъяьраш 16 эзар моттиг йолаш мара яцӀ Юхейисача хана шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде гӀишлонхой аьттув боале тамаш я. Цу тайпара хьал да наха чуӀе фусамаш, социультобъекташ хьалъеча а. Кег дӀа мел баьккхача чакхъяханза, оалаш махиллара, «мож яьнна» объекташ я.

Аз из дувц мехкара дукхагӀйола къамашта юкъера конфликташ къоастаданза долча социальни дешаца ювзаенна йоландаь. Иштта да Нагорни Карабахе, Ферганси областе. Масала, Узбекистана цхьайолча областашка нах дукха Ӏайнаб, баха а болх бе а моттигаш яц царна. Мишта кхетаде дезаш да Фергане иттех виъ хьаде хӀама доацаш ва яхилга. Малав цу кхерамеча боарамга гӀулакх дӀакхачийтар?

Жилищни проблема ира латт бӀарчча хьанийцача вай республике, къаьстта машиннаькъа отделене а. Квартираш эшарий мугӀараш лаьгӀ ца даларал совгӀа, тӀа-тӀа шерлуш латт. ХӀьта отделене кулгалхой дӀаӀемаб цу хьалага, цхьацца бахьанаш а лехаш, наьха хьашташ теркалдиц цар.

Машиннаькъахой хӀанз йолаш йола жилищни фонд геттара тишъеннай, ер мадий, аьнна, цӀа дац капитальни ремонт е ца езаш. Еха е вӀалла йоацаш йола подъездай наӀараш хувца низ боацача отделенена могаргдий из де? Тамаш я-кх. Долче, хьахила тарлу бытовой конфликташ. Мала лоархӀавергва уж къаманъярашка яргьяц ала? Шеко яц, къамий гӀулакхаш тоадаларга бода никъ социальни дешашка гӀолла чакхбоалаш хилар. Из кхетаде деза республика кулгалхоша.

Укх тӀеххьарча хана дукха дувц гӀалгӀай автономех. Се нохчо хиларах тарра, сай вежарий дӀанъастар лац сона. Цхьабакъда, из дукхагӀбарашта ловш дале, шоай автономи хьае бокъо яла еза царна.

А. РОМАНОВ. Укхаза нийса аьлар, социальни дешаш къоастадаро боккха пайда лургбар интернациональни кхетам балара болх тоабара, наха юкъера гӀулакхаш шердара, дӀа-хьа доаха бехкаш а деш дола дегабуамаш а дӀадахара. Из ӀотӀатохен Ӏодаккхен хӀама доацаш нийса да. Болх чакхбаьлча чуваха паргӀата а дика а фусам йоаца саг дог нийша хул. Дуккхаза зийнад аз из сурт.

Дале а, хӀанзарчоа отделене болх беча наха эша фусамаш хьалъе рузкъа дац. Из мара деций... Хувца езаш я дукха коммуникацеш. Цхьабакъда, из дара материалаш геттара къе я. Цхьан цӀагӀара уйнаш хувццал ардах йоацаш кӀираш, бетташ доах тха домоуправлене болхлоша. Чакх ца йоахаш латта объекташ тӀа-тӀа дукхагӀа хул. Атта дацар хьалха а, бакъда, хӀанз санна ира цӀаккха а лаьттадац материалашца Ӏалашо яра дош.

А. ДУЛИН. Тха партийни организаце интернациональни болх вӀалла бац ала йиш яц, бакъда ала йиш яц из бизза боараме бу, аьнна а. Сов дукха я «дежурни» мероприятеш. Масала, Грознениски вагонни депой Орджоникидзевски вагонаш хьаеча заводен коллективашта юкъера бувзамаш. ДукхагӀча даькъе дӀа-хьа экскурсеш елга мара кхы пайдане хӀама дацар царца хьалха. Къахьегама рапорташ Ӏо а дийше, хӀама а йиэ, дукхагӀча даькъе кад текхабий дӀакъастар «доттагӀий». Укх шера кӀеззига хувцаделар гӀулакх: чакхъяьхар къахьегама а опыт дӀа-хьа эпара а вахташ, айбир социалистически яхьа лоархӀам. Вешта аьлча, болх Ӏо а кхесса сакъердара когаметта пайдане гӀулакхаш юкъедоагӀаш латт укхазарча интернациональни кхетам балара балха.

С. МУХАДЖИЕВ. Къамашта юкъера гӀулакхаш чӀоагӀдара таронаш дукха я. Масала, лаьтта такхарах чуӀе фусамаш йоацаш бисачарна гӀо-новкъостал дар, кхыча къамех болча наха вайнаьха литература, мотт Ӏомабар, моттигерча халкъий культура кӀоаргагӀа йовзар. Доккха праз мадий кхыча къаман дог-уйла хар!

Тхона лоаллах йоаллача № 91 йолча юкъерча школе нохчий а, гӀалгӀай а метташ хьехац. КӀезига хургда-кх укхаза вайнаьха бераш аьнна, хетадала тарлу шоана. ГӀалат да шо: 70 процент дараш да. МалагӀаш да тӀаккха бахьанаш: вайнаьха мотт хьеха хьехархойи учебникаши тааца, цхьабола даьй-ноаной шоай бераштa наьна мотт хайнабац, аьнна, сагота бац. Нагахьа санна хьалхара бахьанаш кхетаде йиш йолаш дале, тӀеххьардар моллагӀа саг бӀогоравоалавергволаш да.

интернациональни хилар дезаш. ТӀаккха кӀоаргагӀа кхетадергда наха кхыча къамий викалий гӀулакхаш, нигат, дог-уйла, культура ганзаш, эхь-эздел, хьаькъал. Цунга гӀолла кхетадергда цар мел доккха ираз да цхьа барт болаш хилар. Эхь ца хеташ, оза ца луш хьаэца деза кхыча къаман дикадар, иштта хьай къаман толашагӀйола оагӀонаш дӀагойта а еза. Цу наькъо мара гӀозалга вугаргвац саг.

Цхьан дийнахьа интернационалист хинна дӀаоттац саг. Из йоккха школа я. Цо хьаделл деррига дуненга, историен кӀоаргаленашка долха наькъаш, иразахи хьаькъалахи кхеву саг. Гонахьарча лоалахоех бувдаьнна даха гӀерта къам цӀаккха кхоане йолаш хиннадац. Эггара халагӀдола лазараш хет сона цхьан къамо ше кхыча къамел тӀех лархӀари ше хьалхестадари. Иштта доастама хет сона къамо ше кӀезигдеш хилча а. Маьлха сердал массанена цхьатарра кхача еза.

ЧӀоагӀа дега новкъа хилар сона Новый Узене хиннача гӀулкхех хоам бича. Цига хьаьнала болх баь а хӀанз болх беш а дукха вайнах бовз сона. Цхьан юкъа са вошa а хиннав Гурьеве а Шевченко а. Дуккхача къамех болча наха цхьана къахьийта бирсача Ӏаламгара хьаьккха гӀомара арен чӀегилг мaйий из. Тахан санна дагадоагӀа Мангышлак караерзаяра даьча тӀахьехамашта жоп луш, нах шоашта цайовзача моттиге баха дӀанха. Кердача моттиге я цар фусамаш, цига хьахиннад цар бераш, цига хьалхиннад царех дукхагӀдараш. АхгӀайренах доагӀа а доагӀаш шоай даьхе лоархӀ дукхача эрсаша, нохчаша, гӀалгӀаша, Дагестанерча къамий викалаша, кхычар. Малав царгара даьхе дӀаяккха бокъо яр?

Новый Узенера а цунна гонахьарча юрташкара а дукха дезал кхаьчар Грозне. Дог Ӏувдалора балийна кӀалхардалар духьа Нохч-ГӀалгӀайчене хьадаьхка бераш, кхалнах бӀаргабайча. Болх боацаш бисабар дукха специалисташ, къахьегамхой. Массанена дика ховш мадий Мангышлакски мехкдаьтта промыслаш караерзаяра мел доккха дакъа юкъедихьад вай республикерча наха. Со дог тийша я, уж новкъа хиннабац дог цӀена болча казахашта, бӀеха талгӀий хьалхьеяьраш хӀама бе-башха доаца экстремисташ ба. Долче, совцабе беза уж!

ХӀьта а, ала деза, Гурьевски областера хьабаьхка нах вай республике цхьаь ца биталга. Уж дӀатарбир гаргарча наха шоай фусамашка, салаӀара базашка, гостиницашка. Кхача, тӀадувха барзкъа, ахча делар царна. Ловчарна цӀенош де лаьтташ далара баь соцам ба.

Укх тӀеххьарча хана дикагӀхулаш доагӀа ахгӀайрен тӀара а цунна лоаллахарча моттигашкара а хьал. Экстремисташ хьалхьоаяь талгӀий йижай, бехкебараш гучабоахаш латт. Царна юкъе бац хьаьнала къахьегаш баха казахаш, цхьан хана цхьацца зуламаш дарах набахтенашка баьхка е дердайна лийна нах ба. Мадарра аьлча, перестройкана новкъарле е гӀерташ даь хӀама да из. ТӀаккха хьоаха ца деш дита йиш йий цу тайпара талгӀеш хьалхьоаяра тӀадерзадаь къамаьлащ вай республике а хозаш хилар. Багенаш дӀакъовла еза уж дувцарий! ТӀаккха снӀрдагӀа хургья вай фусам.

Беркат—барт болча

А. РОМАНОВ. Цу тайпара уйла йола нах кхераме ба обществана. Со се технически Ӏилмай кандидат ва, цхьабакъда, республикерча дукхача йоазонхой, поэтий, композиторий, художникий кхолламах ала хӀама доацаш вац со. Сона ха а ховш гӀалгӀайн нохчийн авторий цхьаь цаӀ книжка ца дешаш дитадац аз. Дика йовз сона моттигера этнографи, халкъий кхоллам, традицеш, цӀейш, оамалаш. Кхыча тайпара хила йиш а яц из-м.

Къаман проблема ювцача лоадам боаца дешаш хилац. Укхаза дерригa а да лоархӀаме. Ше вахаш волча моттиге сийде деза. Вайнаьха мотт шаьра хац сона, цхьабакъда, дуккхача дешай маӀан кхетаду аз, царех цхьадараш сайна дӀаала а хов. Цох доккхал деш ва со.

Сталинизмо, бериевшинас нийрча лераш йитай вай исторе чухь. Фу яхилга да бӀарчча къамаш бехке дар, цӀенах дахар. Ха яха болча машиннаькъахоша дийцад сона мишта Ӏобигар нохчийн гӀалгӀайи. ДукхагӀбараш мовхьаш кхухьачен хьайбаш дӀа-хьа кхувлачен вагонашка ховшабир уж. Станцешка нах белхар, бехк боацача бераштa, кхалнаха, боккхийча наха тӀалатта Ӏазал гуш. Салтий гебагӀех кхере а, моцала кӀалбисача вайнаха кхача телар цар, гайна-ганза нийсхо яргӀолгах бӀу болийтар. Тахан гласносто наьха бӀаргаш хьаделларца дувзаденна хьалха хинна дегабуамаш дӀадоалаш доагӀа, цу наьъа тӀа халонаш кӀезига ець а.

Цхьан фусамера дезал

Т. БАТЫЖЕВА. Вайнах геттара кӀезига ба тха йоккхача коллективе. Мишта кхетаде деза из? Эггара хьалха белгалдаккха доагӀа дукхагӀболча нохчаша, гӀалгӀаша машиннаькъахочун професси сий долаш ца лоархӀилга. Цу лостамагӀа дешац цар, ремонтни служебашка балха оттац. ЧӀоагӀа новкъа да сона гӀулакх иштта этта. Укхаза шоай дош ала деза отделене коммунисташа. ДукхагӀа вӀашагӀбеттабала беза уж кагирхоша, дешархоша, дӀайовзийта еза царна шоай профессе дикагӀйола оагӀонаш. ТӀаккха дукхагӀа хургба машиннаькъахой хила ловш бола нохчийн гӀалгӀайн.

Сенна дувц аз из? Тхоай коллектив кхы а чӀоагӀагӀа

Никъ бехка экстремисташта

Л. ПОЛИЩУК. Со кхыча къамашца къувса хӀама долаш вац. Со а са дай а Грознера хьабаьнна ба. Эггара доккхагӀдола хьоашал лелаьд оаха - нохчашца, гӀалгӀашца, эрмалошца, кхычарца. Цхьатарра дог лаз са сай берех а лоаллаха вахача молдаванина берах а. Со цецвоаккхаш я мехка тайп-тайпарча регионашка хула нийрча событеш, вай городе хьахоза цхьацца тоам боаца хабараш. Никъ бехка беза царна махулла сихагӀа. Дега цӀена бола нах бац националистически уйлаш хьалхьеераш, царех байракх ераш. Экстремисташ ба.

А. ГОЛОВАТЮК. Дукха ха яц со вагонни депо делегацеца цхьана Орджоникидзерча вагонаш хьаеца заводе хинна. ЦӀаккха дицлургдац сона хӀирий мехка тхоашта даь хьоашал, дикагӀболча сварщикашца цхьана айса чакхъяьккха къахьегама вахта. Полищука маяххара, хьаьналча къахьегамхочоа эшац моастагӀал, къизал, цӀий. Эшаш вайна Новый Узене хинна нийрча гӀулакхаш.

А. ДУЛИН. Интернационализм — советски обществa тешаме герз. Перестройке котало яккхара дерригаш а цаӀ санна кхотадала деза вай. ХӀаравар ши-ший воада кхычул хьалха гув тӀа яккха гӀертарах хӀама хургдац. Сабарца, эзделца къестаде деза вай хьалхашка увтта дешаш, царех кӀоарга ушал а на еш.

Къамаьл дӀаяздаьр М. КАРТОЕВ.

Грозный станце локомотивни депо коллективе дикагӀчарех цаӀ я Шатеев Владимир Анатольевича кулгалду электромашинни цех. Цхьа бутт дӀабахийтабац цун коллективо шийн социалистически декхараш тӀеххоачаш ца деш. ТӀехдика хул укхаза тепловозашта яь ремонт, геттара раьза хул машинисташ цар тоаяьча оатхалаша беча балха.

Йоккха яц цеха коллектив — веррига а 38 саг, бакъда, барттайна, деррига юкъара долаш, шийн коллектива хьалхара хӀаране бехктокхам лахка болаш хиларо цун аьттув боалийт тӀехдика къахьега. Дуккхача къамий нах ба цехе къахьегаш бараш. Царна юкъе вежарий санна болх беш ба эрсий, украинцаш, нохчий, хӀьта массане а лоархӀаш, сий деш саг ва укхаза цаӀ мара воаца поляк Линк Эдик. Айхха вошал тоссаденнад цун нохчашца Бахаев Ахьмадаца, Бацаев Хизараца, Начхоев Салаудеца, эрсечунца Овсянников Павелца, кхыбарашца.

Коллектива толамаш тӀатӀа совдулара керттера бахьан да производства ветеранаш, кагирхой хьехамчаш коллективе шортта хилар. Укхаза болх беча мехкараша, кагийча наха божхача безамца бувц шоай хьехамчаш Камышанов Владимир, Шатеев Анатолий Владимирович, Шпак Юрий Федорович, Алексеев Анатолий Дмитриевич, кхыбараш.

ХӀьта къаьстта дикагӀча оагӀорахьа белгалвоах кагирхоша предприяте 45 шера болх беш вола къахьегама, парте ветеран Гелеверьев Леонтий Евграфович. Дагарбаь варгвоацаш дукха ба укхаза цо болх бе Ӏомабаь нах.

СУРТА ТӀА: тепловоза ходовой даькъана ремонт еш боахк дикагӀбола слесараш, доттагӀий (аьрдехьара аьттехьа) А. Бахаев, Э. Линк, С. Начхоев.

Р. АУШЕВА сурт.

А. Шерипова цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода А. Соловьев керте латтача производства коллектив хьинар кхо ца деш къахьегаш я. Цу производствана чуйоагӀача установкашта юкъе къаьстта белгалъяьннарех я комсомолец Егин Михаил керте латта литейни крепитела установка коллектив. Установка оператораша цхьа процент совгӀа тӀехкхоачашъяьй дерригача технико-экономически хьокхамегӀа йола квартальни план.

— Юххьанца геттара хала хьал эттар тха производстве ер шу доалаьча хана. Кхоачашйинзар продукци маьхалъяккхара, поставкаш яра, договорни декхараш кхоачашдара хьалхарча шин бетта план. Тха бехкагӀа а дацар из, кийчъяь продукци дӀаяхьийта вагонаш ца хилар бахьан долаш дар. Продукци ков хьалдизза латтар. Март бетта денз гӀулакх тоадала доладелар, ах шера планагӀа яккха йоагӀа продукци маьхалъяьккхай оаха, — яхаш дувц производства кулгалхочун заместитела Аушев Бахьаудина.

Установка агрегаташа, узлаша, царна доалдеча оператораша беча балхага хьожаш чакхдовл тхо. Кадай болх беш, хан-ханнахьа приборий показанеш дӀаязъеш, цунца цхьана ерригача агрегаташта профилактика еш хьувз къона оператор Асварова Наталья. Август бетта ялх шу дуз СПТУ-2 йисте а яьккха из укхаза балха ена. Цу хана денз къонача лезгинкана хьехар деш, балха къайлехьаш дӀайовзийтаи хьабаьхкаб производства ветеранаш, коммунисташ эрсе Золотухин Михаил Дмитриевичи украинка Головатая Любовь Федоровнаи.

Цу коллективе болх беш ба тоъал вайнаьха викалаш а. Наха сий деш, лоархӀаш саг я бригадир Магомадова Разет. Сарханова Зинас, Эдиева Амината, Гизуева Рамисас, Разета бригадерча кхыча болхлошца хӀара дийнахьа ялх эзар совгӀа шуша РС-2 яха растворитель кийчъю, дийнахьара норма 15 — 20 процент тӀеххоачаш а еш. Производстве къахьегача 30 гаргга йолча бригадана юкъе толашагӀъярех цаӀ лоархӀаш я из коллектив.

ШоллагӀча квартала план дерригача хьокхамех тӀехкхоачашъяьй производства барттайнача интернациональни коллективо. Планал совгӀа арахийца продукци массехк эзар сома маьха я. Массанена балха тӀа масал а луш къахьегачарех ба хьалхалатта операторaш коммунисташ Г. Дашкаев, М. Золотухин, А. Базуркаева, Н. Шпак, Л. Головатая комсомольцаш Р. Гизуева, А. Эдиева, А. Асварова, кхыбараш.

СУРТА ТӀА: Технологически режимах дагабоалаш латт (аьрдехьара аьттехьа) В. Парышев, Б. Аушев, Н. Асварова, Л. Головатая, Р. Гизуева, М. Золотухин, А. Эдиева, М. Егин.

Р. АУШЕВА сурт.

АЙБЕ БЕЗА БЕХКТОКХАМ

Укх тIеххьарча хана эсала болх а беш хьайоагIарех я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода коллектив. Цхьаккха технологически цех яц укхаза планагIа лаьрхIача бесса продукци арахецаш. Масала, хьаэцаргья вай № 12-13 йолча цеха коллектив. Ер шу доладелча денз цо ара ца хецаш йисай цхьа эзар совгIа тонн изопропилбензол. ХIаьта экспортни маркагIа йола продукци вIалла дIайохьийташ а яц заводера. Из бахьан долаш духхьал гIод текхарал совгIа доазол арахьарча смежникий тешам бов советски мехкарча химикех. Кхы дикагIа лелац болх предприятерча вокх цехашка а.

ДIаяхача хана поставщикаша шоай ханнахьа бийдал хьа ца кхачийтар бахьан долаш завода коллектива болх юкъагIбоахаш моттигаш нийслора. Цхьабакъда, хIанз укх сахьате цу даькъе цхьаккха тайпа дакхха бахьан доацаш, мел эша бийдал хьакхоач укхаза. Долче, фуд хиннар? — яха хаттар хьалхашка отт. Керттердар да шозлагIа хих пайда эцара йолча система болх эсала вIаштIехьбаккхар.

Халахете а воча хьала тIа я цкъа пайда ийцача хих шозлагIа пайда ийбайтара йола блокаш. Цу хьакъехьара дош дувца дукха ха я. Дукхача хана денз тесса леладу царна ремонтни балхаш дара гIулакх, къаьнача боахама реконструкци яра долча гIулакха а дукха терко яц укхаза. Къоастае езаш заводера яраш санна йола проблемаш я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене а. Уж санна дола гIулакхаш нийсдалийтарах цкъа санна массехказа критика яьй царна. Цхьабакъда, хIанзалца хьа е йоагIаш йола выводаш яьяц цар шоашта яьча критиках.

Нагахьа санна из цар яьяларе нийслу кхоачамбоацараш дIададахара долча лостамех дукха балхаш а даь, шоай гIулакхаш бокъалгахьа даьха хургдар цар.

Завода а объединене а кулгалхоша цкъа пайда ийцача хих шозлагIа пайда эцара даькъера проблема къоастаяра хIанзалца хьа даь хIама дац. Цхьабакъда, из гIулакх дуккхаза дийцад, цу деша хетаяь хIара кIира хIана хилац аьнна производственни совещанеш хул, хIаьта цига яь решенеш кхоачаш ца еш юс. Предприяте керттерча энергетика Н. Абросимова 1989 шу доладеннача хана из дош сиха къоастадара новкъостал дар дийхар предприяте кулгалхошкара а «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене партийни комитетагара а. Цо де дезачун хьакъехьа новкъостал дехарах из бехке а веш гIулакх чакхдьалар. Кхоачашдулургдоацаш цхьаккха хIама а дац укхаза, керттердар да из де безам ца хилар. Объединене материально - технически Iалашони оборудоване комплектацеи отдела начальника В. Гузеева цу даькъерча бехка кIалъувттаву завода директора заместитель Л. Гей, хIаьта цо шийй аргIагIа хьалхара заместитель. Цар бехкаш дIатIеи хьатIеи дехкарах боалаш пайда бац, градирнешта ремонт яра эша материалаш хьахьожаеш яц. Ремонтни балхаш чакхдахара ши бригада шоашта гIонна хьожаелга дийхар цар «Грознефтехимремстрой» треста керттерча инженерга А. Зайцевга, цунах а хIама хиланзар.

IалаьIмате воча хьале я градирнеш, — йоах Николай Васильевича Абросимова. ХIанз болх беча 25 градирнех ткъаьннена оросительни дакъа хувца а хувцаш, капитальни ремонт е езаш я. Цул совгIа нийснена ремонт а еш, реконструкци е езаш я вентилятораштa. Иштала дукха балхаш де низ дIакхачац завода коллектива. Объединене оагIонгахьара новкъостал ца хуле, дIахо а завода коллектива болх ах-астагIа леллхаш мара дIагIоргбац. хIана аьлча градирней низ дIакхоачаргбац шозлагIа пайда ийбеча хина температура хила боагIача боарамга дIакховачае. Норма 26 градус мара дIайха хила йиш йоаца хий 30—35 градус дIайха хул. Цигара хьайолалу производственни чIоагIа зе деш йола брак.

Эттача хьалаца тайна а цунна раьза йолаш а яц энергетически служба. Цо цхьадола балхаш даьд нийслу халонаш эшаяра. Цо «Водчео» яхача ВНИИ Iилмахошца цхьана дукха мероприятеш чакхъяьхай цу лостамагIа. Масала, полиэтилена дIа-хьа тувсара сопла йола конструкци кийчъяьй цар. Иштта цар хьаьйй градирней пластмассах хий хьалувцаргий даькъерча оросительни конструкци, цо таро хулийтаргья IалаьIмате хала лохаш йолча материалех — судогидролесах пайда ца ийбеш соцабе, цун метта кхыйола материалаш дIаахийта. ВIашагIъеллай оросителаши хий хьалувцаргаши хьаяра йола участок. Текущи юкъерен ремонт яьй градирней ялхайтта вентилятора. Чакхдоалаш латт № 19 йолча градирнена ремонт яра дола балхаш.

ХIаьта а, лакхе белгал даьккха махиллара, шийй низагIа, нийслуча халонех, кхоачамбоацарех лоархIалургйолаш яц завода коллектив. Цудухьа, керттерча энергетика хетачох завода а, иштта объединене а, кулгалхоша хьем а ца беш, сихха чакхъяха еза мероприятеш дукха я. Масала, металлоконструкцешта ремонт яра, градирней къаьнара вентилятораш дIа а йоахаш, кердаяраш оттаяра йола специализированни бригадаш вIашагIйохка еза. Цо кийчъе езаш я градирней конусни а цилиндрически а даькъе йолча оросителашта, хий хьалувцаргашта, водораспределителашта ремонт яра йола классификатор. Мукх ца лийтара хIара шера басар хьекха деза металлоконструкцешта. Цу гIулакха лаьрхIа участок йолаш а я СССР 50 шу дизара цIерагIча химически заводе. Градирнешта ремонт яра а реконструкци яра а завода эша материалаш а Iалашъе езаш я.

Уж лакхе белгал мел даьха балхаш деча шийгара доагIащ дола дакъа лаца декхарийла я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене коллектив. Цо тIадожаде деза «Грознефтехимремстрой» треста болхлошта Грозненски химически заводерча градирнешта реконструкци яра йола кхо бригада вIашагIйоллилга. Завода новкъостал де деза градирнешта ремонт яра эша металл, хьу Iалашъеш.

ДIахо йодача хана хих шозлагIа пайда ийбара йолча система болх боагIача боарамагIа дIагIоргболаш гIулакх дара хIара шера ремонт е еза пхеннел чухьнахьа йоацача градирнешта. Цу лоархIамеча балха тIа хьинаре дакъа лаца декхарийла ба «Грознефтехимремстрой» треста ремонтникаш.

Цу даькъе шоашта чIоагIа новкъостал дехаш ва Н. Абросимов СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода администрацегара, иштта «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене кулгалхошкара. Цхьабакъда, цар оагIонгахьара е дергда, е дергдац, аьнна йоалаш Iимад яц. ДIахо из гIулакх иштта дIадаха йиш йоацилга, кхетаде дезаш а да. Из проблема къоастаяра бехктокхаме бола нах цIенхаштта оарцагIбовла беза ха хьатIаэттай. Цар шоашта хьалхашка латта декхараш цIена кхоачашдой порядок хургья градирнешка, боагIача боарамагIа дIагIоргба Грозненски химзавода коллектива болх а.

З. АЮБОВ.

НАЬХА ТЕШАМ

Наьха тешам. Адамий безам... Царел дезагIа кхы фу хургда лаьтта! Аз кхетадечох, нагахьа наьха тешам бенна из хуле, иштта адамий безам а цунца бале, кхы цул доккхагIа сага ираз хила йиш яц вай вахаре!

ВIалла шеко а йоацаш, хийцца ала йиш йолаш ва со: цу тайпарча нахах ва Наьсарерча районни больница инфекционни отделене заведующи вола Аушев Борис, аьнна.

Дукха ха я Бориса цу больнице болх бу. 1965 шера денз укхаза хьаьнала къахьегаш хьавоагIа из. МугIарерча лорагара дIаволавенна, районни больница керттерча лора хьалхарча заместителга кхаччалца. ХIаьта, дукха ха а яьккхар цо уж декхараш кхоачашдеш.

Цхьа ха яр районни центральни больнице инфекционни отделене болх ледара лелаш. Цхьаккха дича а вIаштIехьбоалаш бацар из. Дукха уйла йир цу хьакъехьа ЦРБ кулгалхошеи кхыча специалисташеи. Юххера а цхьа соцам тIаийцар цар: цу отделенена кулгалде Аушев Борис хьожаве.

Халонех из кхераш воацилга ховш дар. Дукха дайнад цунна шийй хана къахьа а мерза а. Кхы мел дар дIадаьлча а, кхоачам ба духхьал Казахстане цунна бIарга мел дайнар. Дий — пхи шу даьнна кIаьнк хиннав Борис вай къам цу гаьнарча мехка Iодохьийташ. БIаргашка хий а увтташ, дувц Бориса цу къизача шерашка шийна бIаргадайначох.

— Са дог деттаьлуча хана пIаккха а дицлургдац сона хийла гIанахьа маькха чIегилг сайна духьала иха — яхаш дувц Бориса. — Цу деша чIоагIа гIад а вахе, из яъа дика со кийчлушехьа, деррига дайна дIадоалар, цIаьхха хьо хьасома а нийккхе. Дика уйла ел оаш, тIаккха цу юкъа сога хулаш хиннача хьала...

Цхьа Борис хиннавац цу шерашка-м цу тайпарча хьале. Деррига вай къам а хиннад иштта меца, шийла, тIаьда. ХIаьта а, къаьстта дукха халонаш я Бориса ла йийзараш. Уж хьадувцаш вагIача цунна меттел, цунга ладувгIаш багIарий а бIаргех хийла хи тIадамаш Iолийгад.

Тахан кхы тайпа да Бориса вахар. Кхы тайпа хинна а ца Iеш; ираз долаш да из. Ираз долаш деций из, шийна мел дезачох из кхийна хилча: болх, доттагIий, дезал: лоацца аьлча, сага вахаре мел эшар цунга тахан долаш да-кх. ХIаьта, керттердар — аз лакхе маьаллара, цох бенна дуккхача наьха тешам ба!

Доккхал ду Бориса шийй вахарах. Доккхал ду цо иштта шийй балхах а. Цунна тешал дир ЦРБ керттерча лора М. Котиева дешаша:

— Аушев Борис дика специалист хиларал совгIа, лерттIа кулгалхо а ва, — аьлар цо, — тха йоккхача коллективе дикагIа болча специалистех цаI лоархIаш ва из. Цул совгIа, зIамига а воккха а саг кораверггвац укх тха больнице дег тIара из мога ца веш. Из кийча ва моллагIчунга а шийгара гIо — новкъостал дIакхачийта.

— Цкъа мара мича деннад сага вахар, — яхаш дувц Бориса ше, — из а ховш махиллара, лоаца а да. Цудухьа, сога хьаттача, вай вахаре керттердар — наха накъавоалаш хилар да-кх. Аз-м доккхал ду мелла яле а, наха накъавала таро сай хиларца. Цудухьа сай вахар зехьа доацаш санна а хет сона. Вешта аьлча, шийгара кхычарна пайда дIабоалаш воацача сага вахарах вахар а хетац сона.

Дог тохадолийташ дар Бориса тIеххьара дешаш. Гуш дар цIенача дег тIара уж доагIаш хилар.

Аз лакхе белгал мадаккхара, шийй хана дукха халонаш лайна ва Б. Аушев.

— Доккхал ду аз сай хана селла доккхий хувцамаш вай вахаре хиларах. Дунен тIа дага а дарий массе оагIорахьа иззал бокъо а паргIато а вай къаманга кхоачаргья, аьнна.

Хувцалу зама. Адамаш а хувцалу. Вешта аьлча, хIама дац дунен тIа ха йоацаш. Цхьабакъда, цIаккха хувца а ца луш, даим адамий дегашка яхаргья сага дика оамалаш, цун камаьршал, иштта цунгара наха даьнна беркат а.

ДIааларах атта саг тешаргвоацаш дар инфекционни отделене бадача унахоша шоай лора деш хинна тешал. Иштта могавир Борис цунца болх беча лораша а. Бакъда, цо ше-м хIама алазар сога шийх а, иштта шийй балхах а. Вешта, сенна дувцаргда цо из, цун къахьегама биографи сона шаьра йовзаш хилча!

Дукха дар са Борисах дувца. Из деррига-м дийца а варгвацар. Цудухьа тIеххьара ала безам ба: хIанз санна наха накъа а воалаш, кхы а дуккхача шерашка къахьега аьттув балба хьа, Борис, аьнна!

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

ЭНЕРГЕТИКИЙ ГIУЛАКХАШ

Къаьстта дика къахьег укх шера «Грозэнерго» яхача энергетикаи электрификацеи производственни объединенена чуйоагIача шоллагIча теплоэлектроцентрала коллектив. ДIадахача ах шера планагIа лаьрхIачул совгIа цо яьккхай 42 миллион киловатт-сахьат электроэнерги. Мощностех эффективнегIа пайда ийбара коэффициента задани 5,6 процент тIеххкхоачашъяьй. Уж толамаш даха энергетикий вIаштIехьдаьннад оборудоване беча балха режим нийса лелаярах, къахьегамеи производственни дисциплина чIоагIъяр а х, болхлошта юкъера яхь кхетамца вIаштIехьъяккхарах.

Даим социалистически яхье хьалха а латташ, шоай декхараш хадданза цIена кхоачашдеш бола энергетикаш кIезига бац теплоэлектроцентрале. Царех ба турбинни котельни цехашкарча сменай начальникаш Цеплящук Алексей, Тарасов Олег, приборист Степанченко Юрий, Октябрьски Революцеи «Знак Почетен» яхача ордений кавалер Канарский Александр керте латтача бригада, Майоров Григоре, Каюшников Ивана, Битюцкий Виктора, Грищенко Владимира кулгалдеча слесарий бригадай коллективаш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Доазол дехьара

АФГАНИСТАНА КЪУЛБЕХЬАРА БАСТИОН

Нагахьа санна Джалалабада тIатеIача аьттув ца боале, герзаца кийчъеннача афгански оппозице лерхI Кандагара — из цIи йолча къулбехьарча, Пакистанаца доазув долча провинце центра чухьада. Малхбузерча зембоахараша яхачогIа, цу авантюрана юкъе дакъа лоацаш хургва Кветта города района хьатIавоалаваь 10 эзар пакистански салтеи эпсари.

— Исламабадо лерхIац, Кандагара юххе тIом беш отрядаш йолча оппозице командираш цо яххар дерг-долаш, — йоах провинце инарал-губернатора Нурулхак Олюме. — Царех 90—95 процент бараша Наджибулла правительства предложенегIа шоаш беш бола тIом соцабаьб, моттигерча Iаьдалца а бувзам а тессаб. Оппозице пакистански лидерашта шоаш кара ца хилар белгалдаккха, цар шоаш шоаех оалаш махиллара. «чурча» командираша, бутт хьалха Кандагара юххе джиргу — совет гулйир, цига соцадир города тIом ца бе а мятежникий кхыйола группаш из де гIертача царна духьале е а.

Кандагаре эггара чIоагIагIа йола позицеш лоацаш я Афганистана хьалха хинна король Мохаммад Захир Шах хьаллоаца отрядаш. Кандагара чухьелхача керттера дакъа лаца лоархIаш я «Афганистана исламски партена» карайола группаш. Цу партена керте латт афгански оппозице эггара чIоагIагIа экстремистски барех вола Гульбеддин Хекматиар. Афгански барт тара юкъе цхьаккха а тайпара Захир Шаха дакъа лоацилга тIаэца тигац цо, Кабульски правительствана духьал «цхьа афганец дийна а волаш» тIом ма соцабе аьнна дIа а кхайкаду. Цудухьа тамаше дац промонархистски уйла йола кандагарски командираш из городе чувита дага ца хилар. Кандагарски отрядий низ дIахо лакхбалар кхераш, Пакистан юхаоза яьнмай уж тIема кхоачамца Iалашъелга.

— Советски эскар Кандагарера дIадахачул тIехьагIа, хIаьта из цIадаха нийс бутт гаргга ха яьннай, города дешдокиха дов хиннадац, — йоах инарала-губернатора. — Города духьала тIом беш да мятежникий доккха доаца дакъа, хIаьта уж Пакистано хьатIахехкаш ба герз а ахча а лургда, яхаш. Оаха деча лоархIамегIа, мятежникаш Кандагарах массаза латт цар 122 миллион афгани ахча дIадахийта деза. «Барта бахка ца тугараша» Кандагара 30 километр гаьна йолча аэродрома дукхагIа ду довнаш. Дукха ха йоаццаш бийсан шозза гIертар моастагIа из дIалаца. Аташ юхасовцайир чIоагIа йоккхий топаш а етташ, оаха духьала атакаш а еш. Духьала тIом беш хиннарех, хIаьта уж бар цаIи ахп эзар гаргга саг, 200 гаргга бIухо вийр.

— Укх тIеххьарча хана провинцера хьал дикка паргIа даьннад, — йоах дIахо Нурулхак Олюме. — МугIарера мятежникаш ше тIаозаш хилар дайнад «жихада» — кхыча мехкашцарча эскарашта духьала беча гIоазота тIема — лозунга а. Цхьаккха бахьан а доацаш наьха цIий мехкаделга махулла сихагIа соцаде гIертача правительствас хадданза лоаттаю позици а шийй лоархIам болаш хилар. Оппозиционераша дика дIайийцай оппозице моттигерча командирашта автономи лургья аьнна йола правительства тIеххьара инициатива.

Милицеи кхерамзлен службаи викалаша яхачогIа, городе бахача нахах 60 процент, бараш герзаца беш бола тIом сацийта, хьалха хинна моджахедаш ба.

— Оаха городе чубут шоай гаргара нах болча фуд-малад хьажа боагIа, шоашка герз доаца оппозице тIом беш йолча отрядий членаш, — йоах инарал-губернатора. — Иштта баьхкачул тIехьагIа цхьабола мятежникаш шоаш баьхкача бус, шоай отрядашка юхабаха тигац.

Провинце Iаьдален бахача наьхеи хьакъехьа дукхадар тешам тIа оттадаь да. Кандагаре я цхьа гаьннара Аргандаб яха уезд. Революци хиначул тIехьагIарча дерригача шерашка правительства Iаьдал кхаьчадац цига. ХIанз а бац цига Кабула викалаш, хIаьта Аргандаба старейшинаша шоаш баьхна а баьхна инаралагара Олюмегара новкъостал дийхад. ТIий тилла, цхьайола гIишлош е езаш ба уж.

— Цар мел дехар кхоачащду оаха, — йоах Олюме. — Хьалха а санна, шоай уезда доал долда цар, тIом ца бичахьа, тIаккха тIема шерашка хьа мел Iайна проблемаш сатийнача хьале сихагIа къоасталургья.

БУДРИН Руслан,
АПН спец. корр.

Кабул.

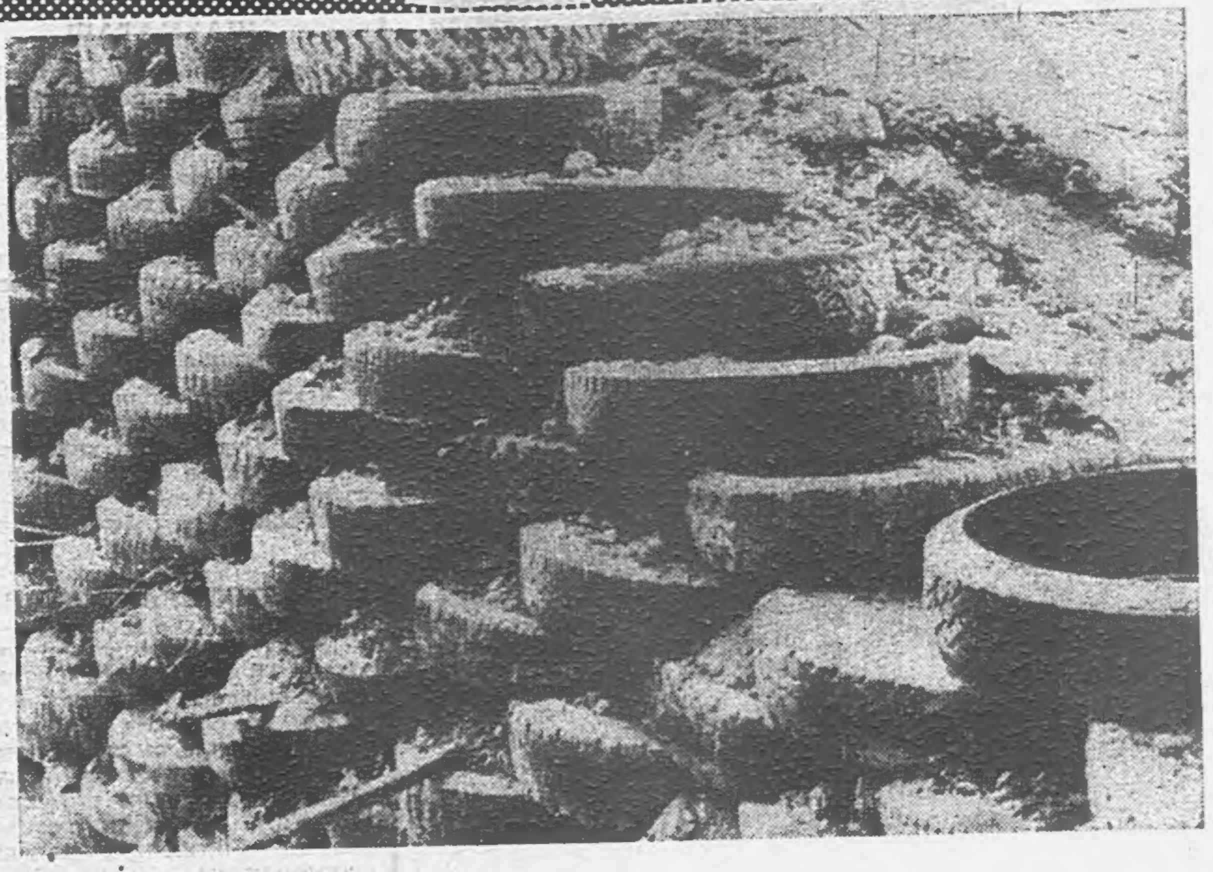

Констанц яхача швейцарски Iама юххе уллача Вицнау яхача поселке баха нах дуккхача шерашка бала ловш хиннаб юкъ-юкъе гIолла лоаман дукъаш тIара цар цIеношта доккхий кхертIой чулегар бахьан долаш. 1986 шера бахача наьха цхьа дакъа кхерамзлен районашка дIабига безача а кхаьчадар Iаьдалаш.

Доп къоастадара никъ хьийхар энтузиасташа-рационализатораша. Цар предложени елар духьален вал... шийй ха йнача автомобильни покрышкех хьалъе, аьнна. Из проект дег тIара къоабал а еш, тIаийцар Iаьдалаша а бахача наха а. Кастлашха, из вал лаьтанца хьалйизачул тIехьагIа, цунна тIа баьццара дувхар тIадийхачул тIехьагIа кхерамзлен хьал оттарах сапаргIатдаргда наьха, хIаьта цхьан хана дIабаха бийзараш шоаш баьхача хьамсарча моттигашка цIабахка йиш йолаш хургба.

СУРТА ТIА: укх тайпара я къаьнарча покрышкех хьалъяь йола шийна тара кхы йоаца сооружени.

Кейстон — ТАСС сурт.

ДУНЕН СТОЛИЦАШКА

МАПУТУ ХОЗАЛ А ПРОБЛЕМАШ А

Шин бераца йола кхалсаг гучаяьлар цIаьхха машина капота хьалхашка. Тормозаша яьча гIарах юхатIехьашка кхоссаелар из, тхогахьа бIарахьажар а доацаш. Сона юххе вагIача, сона дика вовзача мозамбикца, сона бIара а хьежа, баламаш эзар: «Сенах цецваьннав хьо, хетаргахьа, уж духхьашха баьхкаб городе...».

Улицашка гIолла дуккха машинаш лелача, гIар-тата долча йоккхача городе, из кхалсаг санна баьхкараш хIара дейна дуккха-дукхагIа ба Мапуту яхача городе. ХIара денна цига бахаш болча нахагIа, официальни даннех, моцало, къело кIалбита, селхан юрта бахаш хинна бIаьш бола ахархой кхет. Долчча бесса дийцача, уж дукхагIа хила а тарлу.

...Африкански столицех хозагIчарех лоархI Мапуту. Центральни районашкара дукха этажаш йола билдингаш нийссача мугIарегIа гувнаш тIара бухта берда йисте кхаччалца латташ я. Царна юхе я баьццара дувхараш тIадийха хозача виллай кварталаш, хIаьта, порта юххе — Африка малхбоалеи берда тIа йоккхагIчарех я из — геттара готтача хьале бIаьшере дIайолалуча хана денз хьалдаь цIенош дола пирача городе готтига переулкаш я. Экономикана либерализаци яра курс правительствос тIаийцачул тIехьагIа, города центрера тикай, лавочкай, ресторагий, кафе дуккха-дукхагIа витринаш лоталу.

Цхьан хана португальцаша цхьа правило цIенхаштта лелаеш яр: хьалде лаьрхIача цIеной проект хьалха хьалдаь долча цIеношта тара йоацаш хилча мара керда гIишло хьалъе бокъо луш хиналяцар. Мапуту яхача города цох дика пайда баьлар, цун сурт-сибат шийй тайпара а деш. Мозамбика столицай хозалга форда оагIорахьара е Ленинан 25 сентябран цIерагIа улицаш вIашагIкхеттача латташ долча эггара лакхагIча цIенна тховна тIера мара хьажа мегаргвац.

Цхьабакъда, юххера хьежача...

Городашка геттара дукха нах бахаш хилар, хала хете а Африке геттара дIаьржа [illegible]

репсах. Мапуту 755 эзар саг вахар. ХIаьта хIанз цига 1,3 миллион гаргга саг вах.

Иштта, дукха ха йоаццаш, цхьан газета тIа кепатехар карикатура. Хьехархочо хаттар ду дешархочунга: «Фу бахьан долаш цIихеза гIоръяьннай Нью-Йорк? — Лакха цIенош хиларца, — жоп лу дешархочо. — ХIаьта, Париж? — Эйфелеви башня хиларах. — Москва? — ЦIена хиларах. — ХIаьта Мапуту? — Деха наькъашцеи, дIа мел хьежача латташ йолча нувхашцеи», — аьле, жоп лу дешархочо. Боккъалдар дийцача, деха наькъаши геттара бIеха хилари цу города эггара чIоагIагIа Iаткъаш дола ши хIама да. Бакъда, хIанз цу даькъе кIезиг-дукха хувцамаш хиннад укхаза: наькъаш тоадара кхаь шера лаьрхIа программа кхоачашъе йолаяьй, улицашка нувхаш гулъеш йола шикхо машина гучаяьннай. Город ше хила еззача хьале оттае столица исполнительни комитета атта дац: цун бюджет геттара къе я, хIаьта къоастае езаш йола проблемаш IалаьIмате дукха я...

Цул совгIа, специалисташта хетачох, Мапуту цIенхаштта экологически программа эшаш я. Городера фо а хий а бIехду промышленни отходаша, выхлопной газаша, IалаьIмате во болх беш йолча канализаце. Сов дукха нах бахарах из проблема кхы а чIоагIагIа кIоарглу. ДоагIаш дола санитарни хьалаш Iалашде йиш йоацача, грибаш санна, города йисте, хьалъеш я бидонвилаш, очистной гIишлош йоацаш болх беш йола предприятеш бехктокхамга оза вIаштIехьдалац городской Iаьдалашта.

«Юстарара нах» геттара дукха хьатIаахар — зуламера гIулакхаш тIа-тIа дукхагIа хилара цхьа бахьан да, правоохранительни органашка чIоагIа сагото яйташ да из гIулакх. Чурча гIулакхий министерства даннех, дIадахача шера хинна зуламаш 1987 шераца нийсдича, шозза дукхагIа да, «Криминогенни группаех» цаI — столице болх лахар духьа баьхкача, из кора ца боагIаш би- [illegible]

дара наькъагIа мехка кхухьийташ дола товараш, законаца а доацаш, шоай доалахьа а дерзадаь, дохкаш хилар.

Экологашцеи полицейскешцеи цхьана оарц дакхха болабелар архитектораш а. Столични университета студенташеи преподавателашеи «Нотисиаш» яхача газете кепатехар Мапуту исторически гIишлош лораяра эшаш дола гIулакхаш сихдар дIадехаш дола шоай письмо. Боккъалдар дийцача, хано а доал ледара леладеш хиларо а телхадаь хьалха хоза хинна цIенош кIезига дац городе. Цун масал — столице хозагIчарех цаI лоархIаш хиннача «Агарва» яхача виллай истори. Португальцаш дIабахачул тIехьагIа из цIа дукхача хана дьсса лаьттар. Дукха ха йоаццаш из вилла дIаеннай беженцашта. ХIама ховш болча наха яхачох из толашагIа йола решени яц.

Мапуту архитектурни фонд лораяра, исторически эттача городской хьалашка тIахьожам а боацаш юкъегIортара духьале яра Iаьдалга тIахьехам беш ба письмон автораш. МалагIа жоп лургда царна «города даьша»? ХIанзарчоа, лакхера амар даларга а ца хьежаш, тохкамаш де, исторически цIеной инвентаризаци е, цар мах оттабе баьлар хургбола архитектораш, тIехьагIа уж лораяра программа вIаштIехьйоаккхаргйолаш.

Проблемаш, проблемаш... ЧуIе фусамаши транспорти, нах Iалашбари зуламаш дари, памятникаши, наькъаши — цу дешаша муниципальни Iаьдалий корта корзагIбаьнихаб. Дуккхача шерашка машари дика хьали фуд ца ховча мехка эттача геттара халача финансови хьалаша чоалхане дерзаду уж дешаш къоастадара гIулакх. Цхьабакъда, моллагIа хьал тоаде йиш я. Эггара чIоагIагIа еха лоархIаш хиннача цхьан улица тIа бераш хIара кIоаг мел болча жагIи гIуми екха даьлар. Цхьанне нилз а баь дьдацар из бераша, алхха шоай инициативагIа мара. Автомобилиста- [illegible]

Б. БОГЛАНОВ,
ТАСС корр.

Аьттехьарбараша хIамаш етт... аьттехьарчарна

Июне Европейски парламенте хоржамаш хинначул тIехьагIа ФРГ неонацистски группашта юкъе хьахиннача ситуацеи лоацца маIан деш ала йиш я — аьттехьарчар лагере даггара шоайла къувсаш ба, аьнна. «Немецки Халкъа союзи Германе Национал-демократически партии шоайла барт а баь цу гIулакхага кийчлуш бар, говза тактически гIа а баьккха Европейски парламента юкъебаха лерхIаш. ЛархIа еза партеш санна шоаш дIабовзийта гIерташ бар уж. Цхьабакъда, европейски общественноста хоржамаша дIахайтар духхьал уж болаш хилара цIи мара цар кара кхы хIама доацилга. Царна тIехьа кхаж цаI-ах процент харжархоша мара тессанзар.

Неонацистски организацей кулгалхоша шоаш эшарах бехке шоаш ца а беш, хIаьта, из тамашийна дале а, шоай аьттехьара коллега — республикански парте лидер Шенхубер Франц бехке вора. Республиканцаша уж цхьаккха хIама кара ца кхоачийташ битар. Неонацисташ чIоагIа раьза бац шоай программеи республикански программеи дукха бе-башха йоацаше шоаш юстара кховсарах. Нахьий хIаьта цхьаькха а да хьона! Цул совгIа республиканцаша цар човна тIа тух хьаьрцар неонацистех псевдопатриоташ а аьнна. «Шпигель» яхача журнала белгал мадаккхара республикански парте деятела Харальд Нойбауэра аьлар, республикански парти «аьттехьарча экстремисташта барьер» а хинна дIаэттай аьнна. Иштта аьттехьар бараша етт аьттехьарчарна.

Цудухьа, неонацистски групировкашта кхы де хIама дисац, шоайла безе а ца безе а. «фиктивни доттагIал» чIоагIдар мара. Специалисташта хетачогIа, республиканцаш болча хана шоай цхьаккха шансаш еце а, бундестагера моттигаш дIалацара тIехьа къовсам лоаттабе лерхIаш ба неонацисташ.

Укхаза тIадам оттабе мегаргбар «банкачура чоапилгаш» дага а еха. Цхьабакъда, ФРГ демократически общественность чIоагIа сагота я, хIана аьлча, консервативни низаш ХДС/ХСС правительственни коалицей партешка аьттехьара низаш прогрессивничарца цхьан кIийлен тIа оттаде гIерташ хиларах. ХСС-ра бундестага депутата Карл-Дитер Шпрангера аьттехьарадикальни республикански парте «баьццарбарий» партеца нийсйир, хIаьта из иштта цу а вокх а партей лояльностага конституци лорадарах долча закона кIийлен тIара хьежача бакъахьа хеташ ва.

Германски компарте председатела заместитела Эллен Вебера уж вIаши нийсъяр, сий доаде гIертар санна хIама лаьрхIар. Цо белгалдаькхар, из духхьашха хинна хIама доацилга. Хьалха «баьццарбарий», ГКП, иштта демократически организацей лояльностага хьежа хиннаб. Цхьабакъда, Шпрангера дIадехар геттара Iовдала, харцахьа да: хIана аьлча, хьалха хиннача эсэсовца Шенхубера кулгалдеш йола республикански парти неонацистски низаш хьахьокхаш а, цудухьа из пачхьалкхеи Керттерча законага хьежжа дIа-са хеца еза, аьлар Э. Вебера.

Цхьабакъда, ФРГ кхыча гIозарашта хетачогIа, цу тайпара партеш эшаш я. Ловча къувсийла цар шоайла, цхьабакъда, царех массаза а демократически низашта духьала лоаттабеча къовсаме герзах санна пайда эца йиш я.

В. АБРОСИМОВ,
ТАСС корр.

Бонн.

ТIа-тIа дукхагIа теркам тIаоз итальянски кепайоазоно Аппенински ахгIайрен тIа къаман хатара масштабий боараме дIаотташ йола наха низбара проблема. Дукха ха йоаццаш центральни журналий оагIонаш тIа кепатехар Итале кхалнаха духьала правах доагIаш доаца, хIаьта нийсагIа аьлча, низ бара дола гIулакхаш чакхдоахаш хиларах дувцаш йола статьяши фоторепортажаши.

Практико а статистико а хьа махьоккхара мехка тIатIа дукхагIа хулаш латт кхалнах хьувзабаь моттигаш, тIа-тIа каст-кастагIа бовх уж сийзабоах етт царна. Эттa хьал тоадара никъ малагIа ба-теш, яхаш хетташ я итальянски общественность. Криминалисташеи специалисташа-психологашеи могаеш я массехк вариант.

Цкъа-дале, лерхI цар, праваца доагIаш доаца гIулакхаш кхалнаха духьала леладарах хьахиннача материальни а моральни а зенах хьадехаш цар чIоагIде деза.

СУРТА ТIА: Риме хьувза-[illegible]

ТАСС фотохроника.

ШКОЛА ДИРЕКТОР

Ший тайпара кийчо, лостам болаш, хIаьта дешар хьехарца белгал йолаш, кердадар довзара хьалхале лелаеш я района школашта юкъе Назранера № 3 йолa юкъера школа. Керда хIама, опыт Iомаеш йола моллагIа семинар, совещани, совет хулаш моттиг нийсъелча а цига вIашагIкхет районера педагогаш. Кхычарел дикагIа а чIоагIагIа а я укхазара материальни база а. «Дика дай хила беза-кх укхаза доалдераш», — аьле дага ца дохаш дIаваха хала да цу школе хиначоа. Коа-карта а классашка, кабинеташка, коридорашка массанахьа а эстетически хозал я укхаза.

Кхыча тайпара сурт дезаргдарех яц цу школа директор Роза Макшариповна Бекова. Из цига енача укх ялх шера дукха хувцамаш, эргалонаш хиннай цу школе. ХьалхагIа цахаддаш Iай ювцаш хинна классашкара шелал а хьоаеш яц, хин турбаш а, котельнеш а ювцац. Ше хьатIайоаггIаше а берригa шоай шефаш оарцагI а баьха, де дезар хьадайтар Роза Макшариповнас, цхьабараш мо цар «къахетамга» хьежаш а ца ягIаш. Цудухьа, кхыча директорех санна «завхоз» алац цох. «Турбаш лехаш а ца лелаш, ший а ше кулгалдеча педколлектива а творчески болх вIаштIехьбаккхарца я цун эррига уйла.

Ханна къона яле а, дикка дегIаенай цун педагогически а кулгалхочун а опыт. Грознерча № 15 йолча школе 10 класс яьккхачул тIехьагIа ЧИГУ а яьккха, 1978 шера Наьсаре хьалхьожайнчахьа преподаватель йолаш а (историк я из), завуч йолаш а дукха болх баьб цо Назранерча № 1 йолча школе. Цул тIехьагIа ТIой-Юртарча школе директор хилар. ХIанз вай лакхе аьннача тайпара, 6-гIа шу да цо районе а городе а эггара йоккхагIйолча цу школана кулгалду.

Ший професси езаш а цунна мутIахьа волаш а волча сага дуккха аттагIа да шийх тийша хьаеннача моттига дизза доал де. Иштта я Роза Макшариповна.

М. ЗАНГИЕВ,
СУРТА ТIА: Р. Бекова.

Дикача нахах

ДОАГГIАШ ДУ СИЙ...

Наха дика лоархIаш а йовзаш а я В. И. Ленина цIерагIча культуран техникан ЦIагIа Катишевская Валентина Андреевнас кулгалду кхалнах бIарзкъаш тега Iомабеш йола курсаш. КхоалагIа шу мара дац къонача кулгалхочо цу курсашка хьеха. Нохч-ГIалгIайчен мел йолча миIнгашкара хIамаш тега Iомабалар дукхьа Катишевская йолча кхалнах ахарах да из. Вай республике, къаьстта, Грозне, дукха я цу тайпара курсаш, дале а, Валентина Андреевна йолча лаьрххIа ух кхалнах. Сий, ховш махиллара, ше-шегIа хьахулащ дац. ТIатеIIа къахьегарца, барзкъаш тега Iомабара методика тоаярца, Iомалуш болча кхалнаха лоархIаш из хиларца вIаштIехьдаьннад къонача хьехархочун ший сий дайта.

Тайп-тайпара ханаш, профессеш, хьашташ дола кхалнах ба курсашка деша баг1араш. Занятеш йолаенначa лоаццача хана (2—3 бетта), хетаргахьа, хIара кхалсага эшаш а хала а йолча говзала дуккха къайленаш йовзийт Катишевскаяс.

Масала, Григорян Светлана цхьоалагIча курсе мара дешаш яц (юкъара дешара ха 3 шу), дале а, дукхадар Iомадаьд цо, хIанзлехьа ший шин бера барзкъаш тег. Геттара раьза я из ше цу говзача хьехархочунгара Iомалуш хиларах.

В. Катишевскаяс занятеш чакхйоах лаьрххIа оттаьча программах, амма, модас дIадехарашка хьежжа цо цу саххьате хувцамаш ду программе. Шера шоззакхозза выставкаш хул курсашка, цига Валентина Андреевнас хьехаш болча кхалнаха шоай кулгашца тийга йола хIамаш хьахьокх. Уж выставкаш хилар укх шера а. Культура цIагIа баха аьттув баьннарашта геттара самукъане хIама бIаргадайра: курсашка дешаш болча ноаноша а цар бераша а хозача музыка гIонца шоаш тийга моделаш хьокхаш дар; бесай гаммаш, фантази, кхалнаьха модай тайп-тайпара нюансаш, шоайла дIаи — хьан безам эцарахи шоай къахьегаме вIаштIехьдаьнна толамаш гойтарахи хьахинна гIозале, дог айдеш, самукъадоаккхаш дола хьал — из шеддар долаш дар укхаза. Выставка дIахьош йолча А. М. Левинай йоккха профессиональни говзал, эрудици хилар бахьан долаш из шеддар цаI долга санна хетийташ дар. Выставке баьхкараша шоашта езаеннача моделий сурташ дехкар, хаттараш дора, курсашка керда дешархой дIаэцаргбола ха белгалйоахар. Массава раьза вар: выставкай доакъошхой а хьожархой а.

Укх шера В. Катишевская йолча дийшарий хьалхара выпуск хилар. 3 шера дийшачул тIехьагIа 30 кхалсага инструктора - закройщика удостоверенеш елар. Укхаза цар ийца знанеш царна накъаяргья тIехьагIа.

Валентина Андреевна инженера - экономиста образовани йолаш я. Ший хана цо дийша чакхъяьхар ЭпсарийЦIагIа хинна барзкъаш даха а тега а Iомавеш йола курсаш. Цу хана цига хьехаш вар опытни хьехархо Т. Г. Миронюк. ХIанз а тIехь цо даь гIулакх дагадоаллаш я Катишевская.

ТIеххьарча хана вай дукха дувц къахетамах лаьца. Валентина Андреевнаца къамаьл даьчул тIехьагIа, оаш кхетадергда къахетам яха дош из санна къахетаме болча нахагара доагIаш долга. Ший курсашка дешаш болча кхалнаха берашта — бошта барзкъаш тега дезалга хьалхадаьккхар къонача хьехархочо. Вайна дика хов цу тайпара долча берашта йоахо ер пачхахьалкхе йолга а КПСС съезда дуккхача решенешка берий цIеной, интернатий хьал-таро кхы тIа а тоае лаьрхIалга а. Из иштта да а да. Амма вай, хийрача наха, еш йола йоакхо иштта дисача берашта езагIа я, хIана аьлча, вай безамо цар дегашка хьакхолл камаьршал, йIовхал лу царна, цу дерригне дIахо йодача хана нахаца Iимерза а барт болаш а баха аьттув лу царна. Курсашка дешаш мел йолча кхалсаго хьаллаьцар из инициатива, № 2 йолча берий цIенна лаьрхIа 30 пижамкаш тийгар цар.

Курсашка Iимерза а безаме а хьал да, укхаза Iомабала боагIаш ббла кхалнах массаза раьза ба цу гIулакха.

А. МАЦИЕВА.

«ИЙСНЕ» ЯЗДАЬ ПИСЬМО

«Кагирхой къахетама тIехьа» яхача общества пачхахьалкхено финансировани еш йоаца кагирхой благотворительни организаци болх беш я берашта, кхелетараштa-инвалидашта социальни реабилитаци еш йола «Къахетама храм» яха СССР духхьашхара кагирхой культурно-просветительни Центр хьаеча.

Укх тIеххьарча шин шера мехка низ чуболаш латтача къахетама болама центр хинна дIаэттай Ленинград. Дуккха керда социальни инициативаш хьахиннай тха городе. Хетаргахьа, цIаьхха хьахинна хIама дац Петербурга — Петрограда — Ленинграда горожанина, революцеш, тIемаш, репрессеш, блокада, сеца лаьттача хана хьахинна зуламе гIулакхаш лайначул тIехьагIа, ший клеткашка лорадаь Сага нравственни генетически код тIехьаленна дIаенна хилар. Цу генекода практически хьагучадалар да тахан общество нравственно кердаяккхара кIийлен тIа дар. Цох хьахинначох цаI хинна дIаэттар «Къахетаме храм» яха Центр Ленинграде хьакхоллар. Инвалидашта культурно - информационни адаптаци яра, уж нахаца кхотабара, цар салоIам вIаштIехьбаккхара проблемаш къоастаяр духьа Центре хьакхолларгья берий сий Iолохдеш йоацача, общества реальни пайда луш а, шоаш кхаббал ахча доаккхийтаргдолаш а йолча профессешта кхелета бераш Iомадеш йола курсаш.

Тхо чIоагIа тешаш да «Кагирхой къахетама тIехьа» яхача общества инициатива наха хьаллоацаргхиларах. Центра проект кхоачашъеча шоай низ а средстваш а кходергдоаца организацеш, предприятеш, кооперативаш, иштта къаьстта гражданаш а мехка болаш хиларах, уж цун спонсораш хинна дIаоттарг хиларах, хIаьта ленинградски кагирхоща дика гIулакхаш деча шоай нравственни потенциал гучаяккха кхы цхьаькха а таро лургхиларах дог тийша да тхо.

Стругацкий Борис, яздархо; **Дмитриев Игорь**, **Баслашвили Олег**, **Эдита Пьеха**, СССР халкъа артисташ; **Сорокин Вячеслав**, кинорежиссер; **Ургант Нина**, **Трофимов Николай**, РСФСР халкъа артисташ; **Лихачев Дмитрий**, академик; **Гребенщиков Борис**, рок-музыкант.

Къахетаме хилара чуйоагIаргйола адамлен сообщество хьаяра «Безама цивилизаци» цхьана хьаергья вай.

Гор. Ленинград, ЖСБ Куйбышевски отделени № 190000609430, НЭО ЦТИ «Кагирхой къахетама тIехьа» (МФО 171111) т. 2998492.

адрес: 196211, Ленинград, пр. Ю. Гагарина, 14-4-37.

Спорт

ШАХМАТАШ

Яндарбиев Руслана цIи дика йовзаш я республикерча спорт дукхаезараштa. Массехк шу да Кердача АтагIе вахача цу зIамигача сага шахматни яхьашка толамаш доаха.

ХIанз аргIанара котало яьккхай цо, Нохч-ГIалгIайчен чемпион а хинна. Белгалдаккха деза, из Руслана цу тайпара биьлагIа толам болга.

Яккха йиш йолча шийттанех 10 очко яьккхай чемпиона. Цо тIехьабитар хьалхара моттиг бахьан долаш шийша къовсам лоаттабаь Мостовой Василийи Мелкумянц Николайи.

КIАЛТОХАРАХ ЛАТАР

Дукха ха йоаццаш чакхъяьлар 15 — 16 шу даьннача кагирхошта юкъера ший лоIаме кIалтохарах йола турнир. Из хетаяьяо дунен чемпион хиннача Оциев Хьасана цIерагIа приз яккхара. Цига командни котало яьккхар Грозненски района спортсменаша.

Шоай дозала категорешка толам баьккхар Мупагов Адама, шоллагIча моттиге ба Батаев Имран, Арсанукаев Муслим, Селимов Муса, кхоалагIча — Байтаев ВахIид, Гулаев Руслан, Джабраилов Асламбек, Гураев Асхьаб.

ПАЙДАНЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Дукха ха я Серноводскерча юртбоахама техникума физкультурникаша «Автомобилиста» волейболисташа къоашал тесса. Каст-каста боагIа спортсменаш укхаза. Масала, дукха ха йоацаш техникуме баьхка хилар республике дика бовзаш бола волейболисташ В. Бойко, А. Кораблев, В. Мацукатов, М. Волосевич, В. Салямов, С. Дробышев, кхыбараш. Делегацена хьалха латтар профсоюзий ВДФСО областной спортклуба спортивни ловзарий отдела заведующи К. Евлоев.

Дешархошта хьалхашка къамаьл деш, цо дийцар «Автомобилиста» историх, цун дикагIболча викалех, Сунженски районе спорт дегIаяра наькъах, цу хьакъехьа де лерхIачох. Тоькам тIабахийта лайийтар гулбенараша цун къамаьлага.

— Укх тайпара вIашагIкхетараш чIоагIа пайдане да, махулла дукхагIа кагирхой хьинареча спортивни болама юкъеоза таро лу цар, — белгалдаьккхар делегаце кулгалхочо. Каст-каста чакхдаха деза уж.

Техникума студенташа шоай волейбольни команда вIашагIъеллай. Тайп-тайпарча яхьашка толамаш даьхад къонача спортсменаша.

СТРОЙОТРЯДАШ НОВКЪАЯЬЛАР

Студенчески сессе деношдIададах. Массане а аьттув хиннабац мел йола экзаменаши зачеташи дIаяла. Хала денош дIадоаллашехьа, университете стройотрядаш вIашагIтохара тIадерзадь гIулакхаш доладелар. Цхьабараш шин дагара ба: дахача фу дар-хьогI е ца а долхаш Iийча бакъахьа дарийтеш, яхаш.

Студент се хиларах тарра, аз дика кхетаю цар уйлаш. Фу хургда, малагIча хьалашка болх бе безаргба ховш цхьаккхе а вац. Цул совгIа, кхыдола хаттараш а шортта да, цхьайолча хана гIалат варгвоацаш дагавала безам хул. Стройотряда вахарах лаьца геттара кIезига а ледара а язду университете. Деканате ваха везача хьале оттаву, хIаьта цар а, шоай аргIагIа, гIулакхах доагIача бесса дIахкетавац. Тхона, студенташта, бергболча балхах, балха режимах, студентий салоIамах лаьца дукхагIа ха ловра.

Пхиъ студенчески отряд йода Омски областе болх бе: филологически, экономически, физически, исторически, биологически факультеташкара. ДукхагIча даькъе царна чубоагIа цIаккха стройотряде хинна боаца студенташ.

Укх деношка цхьайола студенчески отрядаш новкъа яла кийчлуш я, цхьяраш шоаш болх бергболча моттигашка дIаяхай. Фу карагIдаргда-теш царна? Цох лаьца дувцаргда вай студенташ цIабийрзача.

А. КАРТОЕВ,
ЧИГУ студент.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ДЕША ДУВЛА!

№ 22 йолча юкъерча профтехучилищас 1989—1990 дешара шера дешархой хьаэцарах хоам бу.

Училищас автотранспортни предприятешта лаьрхIа квалифицированни специалисташ кийчбу укх специальностех:

1. Автомобилашта ремонт еш вола слесарь, «В, С» яхача категорех автомобила водитель — дешара ха цхьа шу. (Юкъера школа чакхъяьккхарашииштта Советски Эскаре гIулакх даьчул тIехьагIа запасе баьха бола бIухойи хьаэц).

2. «В, С» яхача категорех автомобила водитель — дешара ха 5 бутт (хьаэц Советски Эскаре гIулакх даьчул тIехьагIа запасе баьха бола бIухой).

Дешархошта 30 сомага кхоачаш стипенди лу, иштта, эшачарна, йолаш я общежити.

Училище тIехдика дешаш чакхъяьккхараш дIахо деша бохийт мехка лакхехьарчеи юкъерчеи заведенешка.

Училище деша дIаотташ эш:

1. Паспорт.
2. Дийша хиларах дола документ.
3. Медицински справка (водителашта лаьрхIа ший тайпара).
4. Диъ сурт (3.5х4.5 боарам а болаш).

Занятеш дIайолалу: 1 поток — 1989 шера 1 августа, 2 поток — 1989 шера 1 сентябре.

Училища адрес: Грозненски район, Побединское яха юрт, № 22 йолча СПТУ центральни усадьба.

Цига дIакхача йиш я центральни рынкера автостанцера № 15 йолча совхозе йодача рейсови автобусаца. Телефонаш: 5-45-2-21; 5-45-2-17.

Хьамсара кагий нахи мехкарийи!

Н. Демина цIерагIча № 2 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально - технически училища деша хьех шо ер специальносташ караерзае:

Итт класс чакхъяьккхараш.

1. Технологически установкай оператор, компрессорни машинист. Стипенди — 72 сом.
2. Химически анализа лаборант. Стипенди — 30 сом.
3. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер. Стипенди — 72 сом.
4. Электросварщик, технологически оборудованена ремонт яра вола слесарь. Стипенди — 72 сом.
5. Приборист. Стипенди — 30 сом.
6. ЭВМ оператор. Стипенди — 30 сом.
7. Столяр (мебель хьаяра лаьрхIа). Стипенди — 30 сом.

Дешара ха — 10 бутт.

БархI класс чакхъяьккхараш.

1. Технологически процессий оператор - лаборант.
2. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.
4. Счетно-вычислительни машинашта ремонт а гIулакх а дара вола электромеханик.
5. КИП-а слесарь.
6. Столяр (художественни мебель хьаяра лаьрхIа).

Дешархой дерригнеца пачхахьалкхено Iалашбу.

Дешара ха 1—2 шу.

Деша овтташ ер каьхаташ эш: паспорт (ваь хиларах дола тешал), медицински справка (№ 086-у), вахача моттигера справка, характеристика, дешарах дола аттестат е тешал.

Училища адрес: г. Грозный, Индустриальни ул., 10. №№ 2, 5 йолча трамвайшца «Пожарка» яхача остановке кхаччалца ваха веза.

Телефонаш: 26-48-15, 26-48-18.

ЦХЬА БУТТИ АХ БУТТИ БОАЛЛАШЕХЬА ДОЛАЛУ КЕРДА ДЕШАРА ШУ

Кердача дешара шерага кийчлуш, торгови объединеней предприятеша вIашагIъехкай школьни базараш.

Шун беро дуккха-дикагIа дешаргда оаш цунна дешара эшаш йола хIамаш эце.

Школьни базараш тIа эца йиш я шун кердача дешара шера мел эша хIамаш.

ИнIигашта лаьрхIа я укхаза зипа кочамаш, кIайн Iаьржен тIолгаш, юбкаш, блузкаш, пионерски формаш.

КIаьнкашта лаьрхIа — школьни костюмаш, хачеш, сорочкаш, спортивни занятешта лаьрхIа йола трусикаш.

Иштта укхаза да дешархошта лаьрхIа дола товараш: готовальнеш, портфелаш, ранцаш, дипломаташ, тетрадаш, блокноташ, альбомаш, авторучкаш, логарифмически линейка...

Дай-ноаной, дешархой, студенташ!

Шуга хьежаш я школьни базараш. Уж болх беш я Революцен проспектагIа, № 21; (№ 1 йолча школа районе), РТО «Универмаг», Ленински Заводскойи РТО, 12 участок — Октябрьски РТО, Нефтемайск, Иванова, яхача городокий, ст. Бутенко — Старопромысловски РТО, Черноречье яхача поселке — ОРС ПОГНОС.

НГIАССР торговлен министерство.

ДОШОХ ЯЬЧА ХIАМАЙ ВЫСТАВКА-ЙОХКАР

болх беш я «Алмаз» яхача тика чу 14 июле денз 25 июлага кхаччалца.

МоллагIча юбилейни цIейна хетадаь совгIат эцара проблема геттара атта къоастае йиш я «Алмаз» яхача тика чу шо долхе.

Выставке геттара дукха я дошох хьаяь хIамаш: гIозараш, гIалкхаш, александрит, рубин, аметист яха кхерий юкъедихьа йола кулонаш.

Дошох хьаяь хIамаш тахан — йIаьххача ханна лаьрхIа йола зIамига шедевраш я.

Адрес: пр. Ленина, 6.
Ювелирторг.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ИЮЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Сен-Жюст и сила обстоятельств» яха телевизионни художественни фильм. 1-ра сери.
10.05 — Мультфильмаш.
10.45 — «Москва — Париж, 1900—1930 ш. ш.» яха выставка. 1-ра передача.
11.35 — «ЛагIаш».
15.30 — «Заповедный холм» яха берашта дола фильм. 2-гIа сери.
16.35 — Музыкальни сокровищница. А. Бородина цIерагIча Пачхахьалкхен квартета концерт.
17.15 — «Ялхайтта шу даланзеи боихагIеи».
18.00 — «Партиони перестройкеи».
18.45, 22.40 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Актуальни объектив. Документальни фильма премьера.
19.30 — «Сен-Жюст и сила обстоятельств» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Фестивалаш, конкурсаш, концерташ».
22.55 — «Электронни компьютерни музыка сайре.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.45 — Мультфильм.
9.15 — Хатлона ашараш. Душанбера передача.
9.55 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.25 — Документальни фильм.
11.00, 13.00, 22.55 — «Кердадараш».
11.10 — Фильм — берашта. «СовгIат».
12.15 — «Вильнюс». Телевизионни документальни фильм.
12.30 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — «Иллюзион». «Бравый солдат Швейк» яха художественни фильм. (ЧССР. 1957 ш.).
14.50 — Фильм-концерт.
16.15 — Телефильм.
17.00 — Информационни программа (гIалгIай меттала).
17.10 — Фильм-реклама.
17.15 — «Доакъара тIехьа, ялата тIехьа санна» (гIалгIай меттала).
17.35 — Киножурнал.
17.45 — Информационно-музыкальни программа.
18.10 — «Ден илли юрта». Концерт (нохчий меттала).
18.45 — Арена. Спортивни программа.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
21.00 — «Ха».
21.40 — Союзни республикай студей фильмаш. «Баьца овлаш». 1-ра сери. (Премьера).

14 ИЮЛЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Сен-Жюст и сила обстоятельств» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
10.00 — «Маьрша яхийла хьо, музыка!»
10.40 — «Москва — Париж 1900 — 1930 ш.ш.» яха выставка. 2-гIа передача.
15.30 — Телевизионни документальни фильм.
16.00 — «Гаьнардар — юхердар». Фильм-концерт.
16.20 — Документальни фильма премьера.
16.40 — «Iилма: теори, эксперимент, практика».
17.25 — «Уйгурски догамаш» яха Алма-Атера передача.
17.55 — Мультфильм.
18.15 — «Интерсигнал».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Илли дIаоал Ерригроссийски конкурса лауреата Т. Хохловас.
19.15 — Дезара экран. «Мимо окон идут поезда» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Франце телевидене программа.
22.40 — «Из хиннад... хиннац...».
23.00 — «Взгляд» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — Къонача спортсменашта чемпионаша ду хьехамаш.
9.55 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.25 — «Халкъа кхоллам». Телевизионни обозрени.
11.00, 13.00 — «Кердадараш».
11.10 — «Белая роза бессмертия» яха берашта дола фильм. «Грузияфильм» 1985 шу. (Духхьашха).
12.15 — Шарманщикаш — Амзра вежарий. (Франци).
12.30 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — Союзни республикай студей фильмаш. «Баьца овлаш». 1-ра сери
14.25 — Ритмически гимнастика.
16.55 — Информационни программа. (нохчий меттала).
17.05 — Киножурнал.
17.15 — «УнахцIено».
17.45 — Телефильм.
18.05 — «Тхз выступленей лерагIа» (нохчий меттала).
18.35 — Мультфильм.

РАДИО

13 ИЮЛЬ, ЕРА

7.15 Сихдалара баргал етташ.
7.25 — 7.35 Хоамаш. Хаоттам.
7.45 Передачай программа.
7.50 — 8.00 Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 Концерт.
11.15 «Патриот» (нохчий меттала).
11.30 Къахьегама ресурсех эффективнегIа пайда эца (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Болхлочун уйлаш.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду районни радиос. Грозненски районера передача.
17.31 «Халкъа кхоллам». Музыкальни программа.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 «УнахцIено». Радиожурнал (нохчий меттала).

14 ИЮЛЬ, ПIАЬРАСКА

7.15 «Юрта Iуйренаш».
7.30 — 7.35 Хоамаш. Хаоттам.
7.45 Передачай программа.
7.50 — 8.00 Республикански газетий обзор.
8.15 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 Динал — предприяте кизга (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Концерт.
15.30 Перестройка публициста бIаргашца (гIалгIай меттала).
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 «Вахара хьисап — советски» (нохчий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIолла хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш хаоттам латта тарлу. Секунде 2—7 метр сиха мух хьекхаргба малхбоаленгахьара. Республике гIолла бийсана 15—20 градуси Грозне гIолла 15—17 градуси йIайха хургья, хIаьта дийнахьара фегара температура республике гIолла 25—30. Грозне гIолла 28 — 30 градус йIайха хургья.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, хувцалуча лостамегIа секунде 3—7 метр сиха мух хьекхаш хаоттам латтаргба республике гIолла. Фегара температура бийсана 15—20 градус, дийнахьа 25—30 градус йIайха хургья. Метеостанци.

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1990 шера шоашта

«СЕРДАЛО»

газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

СФ05183. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2159.